

TITOL: És l'ajut al desenvolupament causa de
subdesenvolupament?

AUTORS: Pere Casellas i Borrell
Salvador Maneu Marcos

COORDINADOR: Josep M. Garcia Picola

INDEX

Introducció	3
Metodologia	6
PRIMERA HIPÒTESI DE TREBALL	10
1. Introducció	11
2. Normativa internacional	11
a) Condicionaments genèrics del Paquet de Helsinki	12
b) Clàusules excepcionals del Paquet de Helsinki	12
c) Possibles interessos d'Espanya per a utilitzar aquestes clàusules excepcionals	13
3. Normativa nacional	15
4. La realitat del FAD	16
a) Destinació dels crèdits FAD	17
b) Realitat del FAD	19
c) Tramitació i procediment de la concessió de crèdits FAD	21
5. El Congrés dels Diputats i els criteris de concessió dels crèdits FAD	24
a) Drets humans i democràcia	25
b) Millorar la qualitat de vida	26
c) Exclusió dels crèdits FAD dins el concepte d'ajut al desenvolupament	28
d) Prioritats geogràfiques	28
e) Destinació temàtica de l'ajut al desenvolupament	30
6. Conclusions	31
SEGONA HIPÒTESI DE TREBALL	33
1. Introducció	33
2. Components pressupostaris de l'AOD	34
3. El sistema espanyol d'AOD	37
4. Llacunes del sistema de concessió dels crèdits FAD (1994)	40
a) Línies de crèdit obert	40
b) Criteris de selecció dels països	41
c) Adjudicació de crèdits FAD per a béns improductius	41
d) Partides FAD destinades a béns econòmicament rendibles	45

TERCERA HIPÒTESI DE TREBALL	47
1. Introducció	47
2. Anàlisi de legislació	48
3. Declivi del mercat d'armament tradicional, reconversió i tecnologia dual	53
4. Harmonització de la legislació espanyola	56
5. Conclusions	56
QUARTA HIPÒTESI DE TREBALL	59
1. Legislació	60
a) Consell de Ministres	60
b) Congrés dels Diputats	62
c) Regulació de l'OCDE	63
d) La SECIPI	63
e) Incorporació d'Espanya al CAD	64
2. Balanç del desenvolupament potenciat per la cooperació espanyola	65
3. Distribució de l'AOD	66
a) L'AOD el 1993	68
b) L'AOD el 1994	71
4. Valoracions	72
CONCLUSIONS	75
I. Conculcació del principi de legalitat	75
II. Conculcació del principi de publicitat	76
III. Conculcació del principi de seguretat jurídica	77
IV. Preponderància dels criteris comercials en la concessió dels crèdits FAD	77
V. Necessitat d'harmonització de la legislació espanyola a la normativa internacional	78
BIBLIOGRAFIA	79

INTRODUCCIO

Sota el títol Es l'ajut al desenvolupament causa de subdesenvolupament? aquest estudi analitza en profunditat l'Ajut Oficial al Desenvolupament atorgat per Espanya.

La cada cop més abismal separació entre països rics i països pobres; les situacions de conflicte i tensió social que es repeteixen a diferents parts del planeta, especialment en zones castigades per la ignorància, la incultura, la pobresa, la marginació; la complicitat dels més forts i opulents; i, en general, el regne de confusió que predomina en les nostres relacions, ens interpel·len sobre la responsabilitat de l'home d'Occident, l'home fort, poderós i senyor dels destins de la humanitat.

Essent conscients de la dificultat de concebre termes com ajut, desenvolupament, subdesenvolupament, l'estudi parteix de la realitat que ens envolta. És precisament a partir d'aquesta realitat que hem acotat conceptes, valors i principis mínims d'aplicació universal. Prenent partit per l'existència de normes fonamentades en criteris de Justícia, aquest document no és més que una aproximació al confús món de les causes, dels orígens i dels resultats de la realitat actual de la política espanyola en matèria de cooperació al desenvolupament. Lluny d'acceptar relacions de causalitat pura, sí que hom pot afirmar la crucial intervenció dels més forts en l'ofec i agonia dels més dèbils.

El seu estudi ens porta a la reflexió de que els plantejaments polítics, socials o econòmics dels esdeveniments històrics no fan res més que posar de manifest relacions simples d'imposició de la força.

L'objecte del nostre estudi és precisament aquest: comprovar com sovint la realitat de l'ajut al desenvolupament integral dels pobles tergiversa la pròpia semàntica del terme. Malauradament,

l'ajut dels països rics en la promoció d'una millora de les condicions de vida dels països en vies de desenvolupament està envoltada de massa interrogants i situacions ben opaques.

L'anàlisi s'ha centrat en la realitat de l'ajut al desenvolupament al 1994 concedit per Espanya. La delimitació geogràfica i temporal ha vingut determinada per l'actualitat del tema, a part de les raons òbvies de temps i d'accés a tota la informació necessària.

El document s'estructura entorn l'anàlisi de quatre premises de treball, obtingudes de l'observació empírica de la realitat, les quals han servit de base per desglossar i desenvolupar la matèria objecte d'estudi. Aquesta ordenació dels fets històrics recents ha permès arribar a unes conclusions finals, a una explicació lògica de la intervenció espanyola per acció o omissió en algunes de les causes del subdesenvolupament que afecten a bona part del planeta.

La investigació resta oberta a ulteriors fases de treball, fent que totes les conclusions a què s'ha arribat, malgrat la seva validesa, siguin susceptibles de revisió.

Com a juristes, la nostra aportació a la configuració d'un sistema més just en el repartiment de la riquesa consisteix en fer denúncia de la violació i vulneració d'uns principis generals, entesos com la columna vertebral de l'entramat de les relacions socials.

Al mateix temps, defensem la necessitat de promoure la cobertura jurídica i legal suficient a totes aquelles situacions susceptibles d'abocar en conflicte, copsant una visió previsorà de la regulació de l'ajut al desenvolupament.

Si considerem aquestes dues tasques com un autèntic exercici de prevenció de conflictes, de fre a la utilització arbitrària del poder, no resta cap dubte en afirmar que és la millor

garantia per a començar a treballar per un món al servei de la col.lectivitat.

Barcelona, 29 de setembre de 1995.

METODOLOGIA

El model d'Ajut Oficial al Desenvolupament espanyol s'articula entorn els Plans Anuals de Cooperació Internacional, els quals són coordinats per la Secretaria d'Estat per a la Cooperació Internacional i per Iberoamèrica, depenent del Ministeri d'Afers Estrangers.

Els Plans Anuals de Cooperació Internacional contenen totes les previsions pressupostàries oficials destinades a l'ajut al desenvolupament. A efectes d'estructuració, diferencien dues vessants d'ajut. D'una banda, recullen l'ajut multilateral, canalitzat per mitjà d'institucions internacionals. I d'una altra, l'ajut bilateral, instrumentat majoritàriament mitjançant crèdits concessionals vinculats a l'obligació d'adquirir béns i serveis d'empreses espanyoles, amb càrrec al Fons d'Ajuda al Desenvolupament (F.A.D.).

El protagonisme dels crèdits FAD en el conjunt de l'ajut oficial al desenvolupament concedit per Espanya i les situacions anòmales en el seu funcionament, ha estat determinant per centrar l'objecte de la investigació en la correcta utilització d'aquests fons.

L'estructura del document s'ha dissenyat a partir de quatre hipòtesis o premises de treball, elaborades a la llum de l'observació empírica de la realitat. Les quatre mantenen una estreta relació de dependència mútua, necessària per copsar les conclusions a que s'ha arribat.

La primera d'elles analitza l'adequació al principi de legalitat de determinades partides pressupostàries contingudes als Pressupostos Generals de l'Estat per a 1994, especialment les destinades a crèdits FAD.

La segona premisa de treball qüestiona la destinació de partides pressupostàries a béns considerats improductius. La seva delimitació conceptual es defineix al començament de la hipòtesi.

Acceptant que efectivament s'han destinat crèdits FAD per al finançament de béns improductius, la tercera hipòtesi investiga el coneixement i consentiment exprés d'aquestes operacions per part de l'Administració espanyola.

Finalment, l'estudi conclou amb una quarta hipòtesi que planteja la incidència de les partides pressupostàries destinades a béns productius en el desenvolupament de la població objecte de desenvolupament.

L'estudi d'aquestes premises de treball aboca a una sèrie de conclusions entorn a cinc grans temes: el principi de legalitat, el principi de publicitat, el principi de seguretat jurídica, la preponderància dels criteris comercials en la concessió dels crèdits FAD i, finalment, la necessària harmonització de la legislació espanyola a la normativa internacional.

El mètode d'estudi ha vingut condicionat per la pròpia evolució de la investigació. No obstant això, l'estructura bàsica ha combinat aspectes quantitativs i aspectes qualitativs.

Els aspectes quantitativs s'han centrat en l'anàlisi estadística i comptable de les partides pressupostàries destinades a Ajut Oficial al Desenvolupament i, en concret, a la concessió de crèdits FAD. Això ha permès fer un desglossament geogràfic i temàtic dels crèdits amb càrrec al FAD.

Els aspectes qualitativs s'han centrat en la recerca bibliogràfica, entrevistes amb responsables d'institucions i centres d'investigació, contactes amb partits polítics espanyols, participació en conferències sobre desarmament i contactes amb representants diplomàtics.

L'estudi bibliogràfic s'ha fet en base a aquests documents de treball: documents i publicacions periòdiques espanyoles i estrangeres especialitzades en comerç exterior i ajut al desenvolupament, llibres, articles de premsa especialitzada, publicacions d'empreses espanyoles dedicades a la fabricació i comerç d'armes, informes del Congrés dels Diputats, documents oficials de la Comissió de Drets Humans i de la Sots-Comissió de Prevenció de la Discriminació i Protecció de les Minories de Nacions Unides.

Els centres consultats són la biblioteca del Parlament de Catalunya, la biblioteca del Congrés dels Diputats, la biblioteca de Nacions Unides, el Centre d'Informació i Documentació Internacionals a Barcelona (CIDOB), la Fundació per la Pau, la biblioteca de ciències jurídiques i empresarials de la Universitat de Bacelona i de la Universitat Autònoma de Barcelona i, finalment, la biblioteca de l'àrea d'estudis jurídics de la Universitat de Girona.

S'han iniciat contactes amb Izquierda Unida-Iniciativa per Catalunya, partit polític que va portar la iniciativa de les primeres pressions parlamentàries sobre el Govern a fi de donar major transparència a la regulació dels crèdits FAD.

Del 15 al 17 de juny, participarem al cicle de conferències "El tràfic d'armes i polítiques de desarmament" organitzat per la Fundació per la Pau i Justícia i Pau. Durant el seu transcurs, vàrem contactar amb responsables del Seminario para la Paz (S.I.P.) i del Centro de Investigaciones para la Paz (C.I.P.), obtenint informació i documentació útils per a la investigació.

Finalment, al mes d'agost, el Grup de Juristes Roda Ventura va participar al 47 període de sessions de la Sots-Comissió de Prevenció de la Discriminació i Protecció de les Minories de Nacions Unides. Aquesta estada ens va permetre contactar amb els representants diplomàtics de Afghanistan, país afectat per

l'existència de gran nombre de mines antipersonal, la major part d'elles produïdes per empreses espanyoles. Vàrem iniciar contactes amb diverses organitzacions no governamentals i grups locals de base de països en vies de desenvolupament. Finalment, ens va permetre portar a terme una intensa recerca bibliogràfica a la biblioteca de Nacions Unides.

PRIMERA HIPÒTESI DE TREBALL

"Als pressupostos espanyols per a 1994 existeixen partides pressupostàries d'ajut al desenvolupament que són incorrectes."

Definim com incorrecció en els pressupostos aquella que no incideix en el desenvolupament de les poblacions dels països objecte d'ajut. Les partides d'Ajut Oficial al Desenvolupament incorrectes mai haguessin hagut de ser incloses com a tal.

L'anàlisi de les partides AOD per a 1994 diferencia clarament dos vessants.

Un ajut de tipus multilateral canalitzat per mitjà d'organismes internacionals. Aquest ajut és correcte en tant que estigui dedicat al desenvolupament real. No és atorgat directament per Espanya a cap estat.

I un ajut de tipus bilateral que es pot dividir en diferents partides: (1) Assistència tècnica i cultural, ajut d'emergència i ONGs; (2) Ajut alimentari; (3) Cooperació descentralitzada; (4) Crèdits concessionalis (FAD).

Els tres primers punts s'analitzaran al quart capítol de la present investigació, perquè entenem que no conculquen la legalitat, però poden no incidir directament en el desenvolupament. En aquest cas no serien pressupostàriament correctes.

El punt quart ha estat objecte d'una anàlisi en profunditat. Concretament centrant-nos en el respecte al principi de legalitat, tant en la normativa nacional com internacional. D'aquesta anàlisi se'n desprén la vulneració de la legalitat

vigent en algunes partides, fet que ens fa concloure que els crèdits del Fons d'Ajut al Desenvolupament (FAD) són un instrument, com a mínim, dubtós de l'ajut al desenvolupament.

1. Introducció

L'estudi del principi de legalitat dins de l'ajut al desenvolupament respon a la necessitat de comprovar la correcció de l'ajut, per tal que no es produeixi cap desviació del concepte d'ajut al desenvolupament, entenent-lo com a forma de solidaritat amb els més dèbils.

La legalitat ve determinada per l'estudi de la normativa vigent en el camp del desenvolupament, principalment per les normes nacionals i internacionals.

2. Normativa internacional

En la normativa vigent respecte l'ajut al desenvolupament, hem d'esmentar l'anomenat "consens de l'OCDE", a la qual Espanya és adherida des del 1978. Aquest consens té la finalitat de ser un instrument de disciplina internacional que estableix una sèrie de condicions internacionals harmonitzadores per a la consideració com ajut al desenvolupament.

A l'octubre de 1991 es va produir la reforma d'aquest consens, anomenant el resultat com a "Paquet de Helsinki".

Aquest va ser ratificat a nivell comunitari i convertit en normativa interna per l'ECOFIN el desembre de 1991. Els països de l'OCDE van decidir que entrés en vigor el 15 de setembre de 1992.

a) **Condicionaments genèrics del Paquet de Helsinki**

Del Paquet de Helsinki se'n poden extreure les línies bàsiques del que ha de ser l'ajut al desenvolupament, concretament de les formes de crèdit¹:

1. Conforme al Paquet de Helsinki resulta impossible la concessió de crèdits d'ajut a projectes que fossin viables comercialment amb finançament a preu de mercat.

2. Unes limitacions geogràfiques: s'imposa la impossibilitat de concedir crèdits concessionals per a exportacions destinades a països amb una renda per càpita, el 1991, de 2.555 \$. A partir del 31 d'agost de 1995, aquesta quantitat ha quedat substituïda per una nova classificació de països receptors, com veurem més endavant.

b) **Clàusules excepcionals del Paquet de Helsinki**

És molt important citar que el propi Paquet de Helsinki estableix una normativa inicialment excepcional per a eludir els condicionaments generals i permetre la convivència amb d'altres criteris diferents.

Aquests casos excepcionals són:

- establiment d'una línia comuna per la qual dos països acorden bilateralment eludir la normativa de l'OCDE.
- l'al·legació de motius d'ajut per a una operació determinada que a conseqüència de la viabilitat comercial seria rebutjada, implicarà l'anàlisi de l'operació per un comitè específic compost per tots els països membres del consens, per tal d'observar la possible viabilitat

¹ ZABALLA GÓMEZ, J.J. i d'altres, 1993, pg. 16 i ss.

comercial de l'operació sotmesa a consideració.

- un projecte que no hagi obtingut la consideració de crèdit concessional, podrà ser replantejat si el país creditor remet una carta al Secretari de l'OCDE contenint una explicació sobre els motius d'interès nacional que porten a la concessió (aquesta excepció no ha d'estar relacionada amb motius d'interès comercial).

Aquesta opció de defugir les línies generals del Paquet de Helsinki, suposa la possibilitat de dissimular els interessos comercials que pugui tenir l'estat creditor, sota l'aparença de crèdit FAD.

c) Possibles interessos d'Espanya per a utilitzar aquestes clàusules excepcionals

Per la seva pròpia natura i definició, s'ha de considerar que la concessió de crèdits FAD emprant les clàusules excepcionals del Paquet de Helsinki són una desvirtuació de la idea i regulació original d'aquests crèdits i, per tant, haurien de ser pressupostàriament considerades incorrectes.

La utilització d'aquestes clàusules excepcionals per part d'Espanya ha estat ben estesa en un passat i continua existent en l'actualitat, malgrat limitadament. Dues han estat les prioritats espanyoles en aquest sentit:

1. Presència d'un valor afegit per a la indústria nacional.
2. Interès tecnològic del projecte proposat per a Espanya.

La falàcia de l'argumentació pública espanyola és entendre que aquests criteris són absolutament deslligables de consideracions comercials. No ens enganyem, aquestes activitats

empresarial resulten beneficioses pel prestigi internacional de la indústria espanyola de cara a l'obertura de nous mercats. Vegem per exemple dos casos:

(A) Un seria el cas d'un projecte que impliqués un gran desplegament de mitjans tecnològics.

(B) La possibilitat de mantenir sectors productius que haurien de ser reconvertits. Un exemple seria el de reconversió del sector productiu de l'armament pel valor afegit que aquest té per a l'economia espanyola. S'estan mantenint empreses en molts casos poc rentables per a l'economia nacional com poden ser indústries de material de defensa que viuen de la venda de productes en un mercat especial com és el dels crèdits concessionals. Un exemple és l'Empresa Nacional Bazán.²

En aquest cas és inevitable fer una separació entre sector públic i sector privat.

Les empreses públiques no haurien de dedicar-se a la producció de material bèl·lic i menys quan en determinats casos perden diners com és el cas d'Astilleros Españoles.

Referent al sector privat entenem que no és possible la mediatització de les empreses privades mentre no es dediquin a activitats il·legals.³ El que no es pot fer és facilitar-les l'accés a mercats estrangers: impedir que entrin en programes de cooperació, ja que la venda de material de defensa contradiu la mateixa idea de desenvolupament.

L'excusa d'haver de justificar crèdits per a la concessió d'un mateix import pressupostari per a un futur exercici pressupostari no és suficient ni rigurosa (la partida en aquest

² AFARMADE, 1993, pg 182.

³ Constitució Espanyola, art 38.

cas, també queda viciada d'incorrecció).

3. Normativa nacional

Pel que fa a la normativa nacional sobre l'ajut al desenvolupament es fa necessari citar la normativa aplicable:

- Real Decret-Llei de 24 d'agost de 1976 (16/76), sobre mesures d'ordenació econòmica, el qual crea el Fons d'Ajut Oficial al Desenvolupament. El seu article 7 regula la Comissió Interministerial. L'article 7.5 exigeix l'aprovació de qualsevol operació de crèdit per part del Govern.

- Decret de 19 de setembre de 1977 (2399/77), que modifica el Decret de 25 de febrer, sobre la composició i funcionament de la Comissió Interministerial. L'article 3 obliga la Comissió a elevar les seves recomanacions al Govern via propostes d'acord de Consell de Ministres, les quals seran presentades pel Ministre d'Economia.

- Acord del Consell de Ministres de 18 de desembre de 1987, pel que s'aproven les Línies Directrius de la Política Espanyola de Cooperació al Desenvolupament.

- S'ha de tenir en compte molt especialment, l'Informe del Congrés dels Diputats aprovat el 26 de novembre de 1992 que tracta dels política espanyola de cooperació i ajut al desenvolupament. Aquesta normativa, si bé no és d'aplicació directa, és bàsica per a les consideracions sobre la realitat i la legalitat i correcció de la concessió dels crèdits.

En resum i en teoria, el FAD segons la legislació ha d'aglutinar les idees de: (1) foment de les exportacions; (2) ajut al desenvolupament; (3) instrument de política comercial; (4) generació d'activitats d'internacionalització de l'empresa

espanyola; (5) mecanisme per a facilitar a les empreses espanyoles l'accés al finançament multilateral.

Com es pot comprovar, quatre són els criteris comercials i mercantilistes i només un és solidari. Aquest és l'ajut al desenvolupament espanyol prioritari que volem?

A continuació exposem la realitat que hem estat analitzant.

4. La realitat del FAD

El principal instrument espanyol d'ajut al desenvolupament és el crèdit FAD, sistema que obeeix a una sèrie de raonaments⁴:

1. Dotar la indústria espanyola d'un instrument de finançament concessional inexistent fins aquell moment (1976).

2. El més que probable canvi qualitatiu que havia de donar-se a Espanya, que de ser receptora d'ajut passava a ser donant, ja que havia entrat a formar part del CAD (Comitè d'Ajut al Desenvolupament), feia necessària la creació d'un instrument d'ajut fins aquell moment inexistent.

3. Unir i vertebrar totes les iniciatives en matèria de finançament països tercers. Això donava la possibilitat d'internacionalització de l'empresa espanyola.

Passem a l'estudi de la realitat dels crèdits concedits i la seva adequació a la legalitat vigent.

⁴ ZABALLA GÓMEZ, J.J. i d'altres, 1993, pg.17 i ss.

a) Destinació dels crèdits FAD

Referint-nos a la destinació per sectors⁵ dels crèdits FAD, torbem que el 1994 la distribució fou (en percentatges sobre el total del FAD):

1. Equipaments hospitalaris	19.5%
2. FMI / ESAF	16%
3. Equipaments pel transport	13.1%
4. Equipaments telecomunicacions	11.7%
5. Diversos (línies de crèdit)	10.1%
6. Obres i infraestructures	8.2%
7. Equipament agro-alimentari	8%
8. Plantes Industrials	5.3%
9. Electrificació	5.2%
10. Equipament educatiu	2.2%
11. Equips diversos	0.7%

(en negreta els sectors conflictius)

Un exemple de conflicte entre la normativa i la realitat es troba en el punt 8, sobre equipaments industrials. El Paquet de Hèlsinki prohibeix expressament el finançament amb crèdits concessionals a operacions que poden tenir viabilitat comercial. Una planta industrial té viabilitat comercial.

El punt 4, pel que fa a les telecomunicacions n'és un altre exemple. En molts casos a Sudamèrica, l'equipament de telecomunicacions serveix per a ampliar la xarxa existent i adaptar-la a les necessitats comercials. És innegable el gran negoci de les telecomunicacions i l'expansió que se suposa que tindrà. Concretament s'han atorgat crèdits concessionals per millorar la xarxa de telefonia, amb una indubtable viabilitat comercial en casos com Colòmbia, Uruguai, Mèxic, Xina, Indonèsia, Equador i Argentina.

⁵ POLITICA EXTERIOR, n.46, vol. IX, 1995, pg. 184.

Aquestes conclusions han de ser posades en quarantena fins una futura comprovació de la necessitat real de les millores en comunicacions que es pretén fer en una fase posterior de la investigació. Les comunicacions són necessàries per a qualsevol país subdesenvolupat, però no per a un país que disposi d'una xarxa més que bàsica. La concessió d'aquests crèdits ens duen a la consideració de la incorrecció pressupostària.

L'anàlisi del punt 3 significa entrar en el camp de la pretesa qualificació dels béns de doble ús.

Per mitjà de transport, es poden entendre transports destinats a servei militar, suposant això una conclusió importantíssima del principi de legalitat. L'OCDE no permet l'exportació de material militar a través de fonts concessionals. Malgrat aquesta prescripció, això ha ocorregut amb gran freqüència en el nostre país en el passat. Especialment en la darrera dècada, però també recentment. Aquest és el cas de Mauritània, que amb data de conveni de 5 de maig de 1992 va rebre un ajut de 1.900.000 \$ per a l'adquisició de mitjans de transport, els quals poden tenir utilització militar.

L'obscuritat és un obstacle més en el control de les partides dels crèdits FAD. Del llistat de crèdits FAD no es pot treure la natura de l'anomenat mitjà de transport, i si és civil tampoc no es pot observar la viabilitat comercial.

Un altre exemple són els punts 5 i 11, els quals per la seva obscuritat manifesta, es tractaran com capítol apart.

El principi de legalitat implica la necessitat de transparència i els epígrafs 5 i 11, diversos i equipaments diversos no permeten un control transparent de les partides.

b) Realitat del FAD

El FAD ha implicat un augment important de les activitats de les empreses espanyoles en la seva presència internacional, cosa que en la nostra opinió ha generat una problemàtica paral·lela:

- La massiva utilització dels crèdits FAD en el foment de l'exportació espanyola que ha implicat per a l'Estat una càrrega pressupostària important. És indubtable que amb els crèdits FAD s'ha aconseguit una major implantació internacional dels productes espanyols, en molts casos, de productes d'alta tecnologia que han comportat un gran augment de la capacitat tecnològica del nostre país.

L'Informe parlamentari sobre les línies generals de l'ajut al desenvolupament no és una norma d'aplicació directa al ciutadà, però obliga l'Administració en la concessió dels crèdits FAD. Aquest informe assenyala clarament que la finalitat principal de la cooperació al desenvolupament és la solidaritat amb els més dèbils, dins sempre d'una perspectiva d'igualtat formal.

La prostitució de la idea de desenvolupament amb crèdits FAD que permetin treure un profit de caire exclusivament nacional i comercial està clarament proscrit en el nostre ordenament jurídic. O, és que l'informe del Congrés aprovat en ple no és decisió a la qual el poder executiu s'ha d'atendre? El que es pot dir sense recances és que la utilització actual del sistema de crèdits FAD conculca en un moment o un altre el principi de legalitat.

També últimament, actua com a mecanisme per a facilitar l'accés de les empreses espanyoles al Fons Europeu de Desenvolupament.

- Però també ha tingut com a resultat el manteniment d'una

indústria en molts casos ruïnosa, com és la bèl·lica⁶ o la de les drassanes, actualment en crisi (amb gran protesta entre els treballadors del sector, causada per la manca d'una adequada gestió per a la seva reconversió).

Del llistat d'empreses que apareixen com a beneficiàries dels programes de desenvolupament, se'n desprèn que hi ha diverses empreses incloses dins AFARMADE (Associació de Fabricants d'Armes i Material per a la Defensa, associació que recull empreses productores tant de material bèl·lic com d'indústria auxiliar d'aquell sector) o bé les seves empreses matrius.

L'any 1994 aquestes empreses varen ser:

- * ALCATEL: transmissió digital - Perú (5.666 M)
- telefonía rural - Uruguai (1.274 M)
- telefonía rural - Colòmbia (1.927 M)

- * SAINCO (filial de SAINSEL - empresa d'AFARMADE)
- recursos hidràulics-Nicaragua (730 M)
- comunic. satèl.lit- Indonèsia (1.360 M)

- * CAF vagons càrrega - Uganda (813 M)

- * RAMON VIZCAÍNO (matriu de EQUIPOS FRIGORÍFICOS SA)
- escorxador - Marroc (4.388 M)

Totes aquestes empreses són susceptibles d'haver exportat tecnologia dual, donat que estan relacionades amb la indústria de la defensa, bé directament, bé per mitjà de matrius o filials (cas de SAINCO/SAINSEL o RAMON VIZCAÍNO/EQUIPOS FRIGORÍFICOS COMPACTOS SA).

⁶ AFARMADE, 1993.

La presència d'aquestes empreses en el llistat d'AFARMADE implica també la possibilitat que la seva exportació hagi consistit en tecnologia de doble ús.⁷ Això conculcaria la legalitat vigent perquè és obvi que mai un crèdit FAD ha de permetre l'adquisició de material bèl·lic ni de tecnologia dual, material distorsionador de la convivència d'un país en vies de desenvolupament.

Per exemple, en cap cas es justificaria la concessió de crèdits FAD per adquirir armament, cosa que ha ocorregut amb molta freqüència en el nostre país.⁸ En el període 1980-1990 s'han concedit crèdits FAD per a la compra d'armament per un total de 61.767 mil.lions de pessetes. Aquestes dades han de ser observades amb molta cautela ja que en el moment en què es va publicar l'informe esmentat, l'Administració no havia encara publicat un llistat exhaustiu de la destinació dels crèdits FAD.⁹ Es fa necessària una valoració per tal de determinar si l'Estat prestatari ofereix les garanties suficients per a confiar-li sistemes tecnològics d'utilització dubtosa.

Al nostre entendre les empreses productores de material bèl·lic mai haurien de ser beneficiades com a exportadores per la concessió de crèdits FAD. Doncs sembla que la mateixa idea del que és ajut al desenvolupament hauria d'impedir la presència d'elements que s'enriqueixen per camins totalment allunyats del que és solidaritat i ajut. Aquestes línies del crèdit FAD són pressupostàriament incorrectes.

c) Tramitació i procediment de la concessió de crèdits FAD

Un estudi del procediment del FAD estableix que la tramitació té dos aspectes ben diferenciats depenent de la

⁷ GIMÉNEZ DE CORDOVA, E., 1993, pg. 6 i ss.

⁸ CIP i SIP, 1994.

⁹ ICE 2449, 1994.

modalitat de crèdit:

1. El càrrec a una línia de crèdit prèviament establerta on s'hi van imputant operacions, sol.licitant-ho a la Comissió Interministerial i l'ICO i no cal el permís del Consell de Ministres.

2. Operació a nivell singular, dins de les facilitats financeres atorgades pel Govern espanyol a un país, d'acord a un conveni de cooperació i essent el resultat d'una operació comercial concreta amb una empresa exportadora espanyola.

El procediment s'inicia quan un país receptor es posa en contacte amb els possibles exportadors. Aquests hauran de dirigir-se a la Direcció General de Política Comercial de la Secretaria d'Estat pel Comerç (òrgan competent) el qual estudiarà la proposta i l'elevàrà al gestor: Comissió Interministerial del FAD.

En funció d'aquesta informació, l'Administració estudia l'elegibilitat del projecte en base a: (a) la seva viabilitat; (b) la qualitat tecnològica i (c) interès comercial.

Vegi's que tots tres criteris són de caràcter comercial, el qual mai no hauria de ser present quan es tracta d'ajut al desenvolupament. És transgressió de la normativa internacional ja que l'OCDE dóna un marge comercial a aquest tipus d'operacions, però mai com a criteri essencial de selecció com a la normativa procedimental espanyola.

Els expedients aprovats per la Comissió són sotmesos a l'aprovació del Consell de Ministres. Si es creu procedent, es lliura manament a l'Institut de Crèdit Oficial (ICO) per a negociar com a agent del Govern espanyol el conveni financer corresponent amb el país beneficiari.

Un cop realitzada la signatura d'aquest conveni conegut com

Acord Tècnic-Bancari (ATB), el deutor sol·licita a l'ICO la imputació del contracte comercial acordat entre l'empresa espanyola i el país beneficiari al conveni de crèdit ja formalitzat.

Aquesta imputació ha de ser aprovada per la Direcció General de Política Comercial, per a depurar la bona fi del contracte comercial dels compromisos adoptats per l'Estat espanyol amb l'estat prestatari per mitjà del conveni de crèdit.

Així, el pagament efectiu de l'ICO a l'exportador es realitza d'acord amb els termes del contracte comercial i, al mateix temps, l'agent financer estranger és deutor de l'ICO.

Aquesta normativa implicaria en principi la transparència de les operacions realitzades en forma de crèdit FAD. Però, entenem que la successió de controls fa palès el problema. Perquè representen un coneixement de primera mà per part de l'Administració. Aquesta és directament conscient del material que s'enviarà i a qui s'enviarà. Torna a aparèixer la idea de corrupció de l'ajut al desenvolupament, en quan s'imposen criteris comercials i tècnics per sobre de l'objectiu que és la cooperació per a aconseguir més grans cotes de benestar en l'estat beneficiari.

Aquest criteri definitori de la pertinença de la concessió FAD basat en la comercialitat, resulta desvirtuar la pròpia idea de l'ajut al desenvolupament de tercers països, dictada pel Congrés dels Diputats i, per tant, l'hem de considerar il·legal i incorrecta.

A continuació, per a acabar de perfilar el principi de legalitat i el que s'estipula a l'ordenament jurídic espanyol, passem a analitzar a fons la posició del Congrés dels Diputats en aquest aspecte.

5. El Congrés dels Diputats i els criteris de concessió dels crèdits FAD

El concepte d'ajut al desenvolupament per a Espanya ve determinat per les Corts espanyoles.¹⁰

Com a característiques bàsiques de la cooperació i ajut al desenvolupament s'estableixen els següents criteris:

1. La voluntat de la nació espanyola de cooperar amb eficàcia amb altres nacions i cooperar al seu desenvolupament integral, és a dir, en la millora de les condicions de vida de la població.

2. Promoure la llibertat i un millor accés a les condicions necessàries pel desenvolupament de les persones i de les societats, respectant la llibertat de cada poble en escollir el model de desenvolupament desitjat.

3. Servir als grans objectius de la política espanyola. (Fixem-nos que és "tot servint" els objectius de la política espanyola que s'entén l'ajut al desenvolupament, lluny d'utilitzar el concepte d'ajut al desenvolupament com a forma per a servir exclusivament l'interès nacional).

Cal remarcar que, observant la realitat de la política de desenvolupament portada a terme per l'executiu els darrers 3 anys, es conclou que hi ha hagut una desconexió amb aquesta declaració programàtica, una desconexió entre els poders legislatiu i executiu.

¹⁰ Congreso de los Diputados, 1992, pg. 46, punts 1, 2 i 3.

a) Drets humans i democràcia

Si prenem com a fiables els criteris del Congrés dels Diputats, la promoció de la llibertat i, per tant dels drets humans, hauria de ser un condicionant essencial en la concessió dels crèdits FAD.

En l'informe del Congrés esmentat s'afirma que l'ajut al desenvolupament no és neutral ni indiferent davant del nivell de democràcia d'un país.

S'ha d'actuar amb una permanent referència a la clàusula de democràcia. El grau de cooperació amb els països receptors hauria de venir determinat pel respecte a les normes essencials de comportament democràtic i per la intenció del país d'aprofundir-les.

Es suscita, doncs, la necessitat d'una explicació atès el volum dels crèdits FAD concedits a països on la democràcia brilla per la seva absència.

La falta de democràcia pot ésser constatada, per exemple, en els casos de Camerun i Colòmbia, ambdós països beneficiaris dels crèdits FAD al 1994.

El Comitè de Drets Humans (òrgan que vigila de l'efectiva aplicació del Pacte de Nova York de Drets Civil i Polítics de 1966) va declarar una sèrie de violacions d'aquests drets a Camerun en la seva resolució de 18 d'abril de 1994 (CCPR/C/79/Add.33); per exemple, maltractaments, tortures, execucions extrajudicials, detencions il·legals, aplicacions indiscriminades de la pena de mort, manca de llibertat d'expressió i d'independència judicial. Tot això va fer recomanar al Comitè una reforma constitucional que encara no s'ha plasmat jurídicament. Tanmateix, Espanya ha concedit a aquest país crèdits FAD, malgrat les prescripcions del Congrés dels Diputats.

La recent resolució de la Sots-comissió de Prevenció de la Discriminació i Protecció de les Minories de Nacions Unides d'agost de 1995 (E/CN4/Sub.2/1995/L.17) ha condemnat la situació de manca de respecte dels drets humans a Colòmbia, país que és de tots conegut que viu en un estat d'excepció encobert, o com diuen els seus representants diplomàtics: "de convulsió nacional".

Qualsevol crèdit destinat a un país no democràtic o que conculqui greument el respecte pels drets humans no respon a les directrius del Congrés, és il.legal i, per tant, pressupostàriament incorrecte.

b) Millorar la qualitat de vida

Els criteris indicats a l'informe es refereixen a la política de cooperació al desenvolupament com a sistema per a arbitrar mitjans materials i humans per tal d'aconseguir millors cotes de qualitat de vida.

Organitzen la política d'ajut establint instruments concessionals en termes de gratuïtat parcial o sobre la base de crèdits atorgats a tipus d'interès preferencial, possible segons la regulació espanyola del FAD fins el 31 d'octubre d'enguany.

Fins la regulació de Helsinki, la utilització dels crèdits FAD per part d'empreses espanyoles ha estat un factor de diferenciació i competitivitat en el comerç internacional.

L'anomenada reforma Schaerer de l'OCDE pretén la unificació i harmonització dels requisits i condicions dels crèdits a l'exportació, ja en marxa des de fa alguns anys.

La reforma ¹¹ (la qual s'aplica a partir del primer de

¹¹ POLITICA EXTERIOR, 46, vol. IX.

setembre de 1995 però amb un període transitori d'adaptació fins el 29 de febrer de 1996, a fi de poder respectar els compromisos ja adquirits) pretén eliminar la matriu dels crèdits a l'exportació. Això significa que els crèdits a l'exportació només podran utilitzar els tipus d'interès CIRR (es determinen en funció dels tipus de mercat). Fins aquesta reforma, existia la possibilitat d'acollir-se als tipus de la matriu, més baixos que els tipus CIRR, permetent l'aplicació d'uns tipus d'interès en operacions d'exportació molt millors que els de mercat. Difícilment es podrà, doncs, millorar la qualitat de vida a través del crèdit FAD. I la millora, de produir-se en el millor dels casos, serà a base d'un endeutament internacional a preus de mercat. L'únic factor d'afavoriment d'aquests crèdits és el percentatge de liberalitat que contenen i que la majoria de vegades no els justifiquen. En aquest sentit cal revisar la importància de les darreres resolucions de la Comissió de Drets Humans de Nacions Unides sobre la imprescindible reducció del deute internacional.

La reforma també ha afectat la classificació dels països, simplificant en dos, les tres classes anteriors:

a) Categoria I: formada per països amb renda per càpita superior a 4.715 \$, on s'estableix un període màxim d'amortització de 5 anys i excepcionalment de 8 i mig.

b) Categoria II: països que no arribin a aquesta quantitat, amb un període d'amortització de 10 anys.

Sens dubte aquesta harmonització comporta greus dificultats a l'empresa espanyola en general, molt tendent a ma utilització dels crèdits a l'exportació amb finalitats de portar a terme projectes rendibles.

Aquesta reforma molt probablement farà disminuir la concessió de crèdits, ja que resultarà menys avantatjós utilitzar els mecanismes FAD només com a instrument comercial.

Confiam que d'ara endavant les partides pressupostàries probablement resultaran correctes per aquesta raó.

c) **Exclusió de crèdits FAD dins el concepte d'ajut al desenvolupament¹²**

Segons l'informe citat del Congrés, s'hauria de distingir cooperació humanitària i urgent, de la dedicada a afavorir el desenvolupament i que té la seva base en els crèdits preferencials del FAD. Aquesta distinció hauria de quedar reflexada tant en la seva estructura administrativa com en la presentació dels comptes anuals.

Els crèdits FAD haurien de quedar exclosos del conjunt de l'ajut al desenvolupament per la seva natura d'instrument de política comercial. Un cop més la comercialitat ens duu a la incorrecció pressupostària.

No és cap secret la importància de l'immens volum dels crèdits FAD dins l'AOD. Si considerem incorrectes les partides FAD com ajut al desenvolupament, ens trobem amb la pura i dura realitat: el percentatge real d'AOD és, respecte els pressupostos de l'Estat, irrellevant.

d) **Prioritats geogràfiques**

Donat el caràcter limitat del volum destinable a l'ajut al desenvolupament, Espanya es veu obligada a establir unes prioritats geogràfiques en la seva concessió.

¹² Congreso de los Diputados, 1992, pg. 52, punt 25.

Aquestes prioritats s'establiran d'acord amb un percentatge recomanat pel Congrés dels Diputats¹³:

1.	Ibero-amèrica	45%
2.	Països del Magreb	30%
3.	Guinea Equatorial	15%
4.	Altres	10%

Si observem la realitat de la destinació geogràfica dels crèdits FAD, es desprèn la total desconexió entre executiu i legislatiu.

La distribució dels crèdits FAD per zones l'any 1994 ha estat:

1.	Ibero-amèrica	58.5%
2.	Països del Magreb	13.2%
3.	Àsia	18.5%
4.	Àfrica Sub-sahariana	9.8%

És evident la desconexió de la recomanació amb la realitat. Aquesta desobediència de l'executiu a les recomanacions del legislatiu es deu a la presència de criteris merament comercials.

Una gran proporció de l'ajut destinat a l'Àsia s'ha dedicat al "desenvolupament" de la Xina (actualment en el punt de mira de molts països i de totes les multinacionals, ateses l'obertura cap a un cert grau de lliure mercat i l'existència d'un mercat potencial de 1.200 mil.lions de persones).

En cap moment, ens oposem a la necessitat que pugui tenir l'economia espanyola en l'obertura de nous mercats. Però, no és admissible la utilització d'ajut al desenvolupament per aconseguir aquell objectiu. Aquesta pràctica tan estesa conculca el principi de legalitat i és una corrupció del concepte d'ajut

¹³ POLITICA EXTERIOR, 46, vol. IX, pg. 185.

al desenvolupament.

e) Destinació temàtica de l'ajut al desenvolupament¹⁴

El Congrés també ha manifestat un ideari respecte les àrees d'investigació sobre les quals ha d'incidir l'ajut al desenvolupament:

- Àrea de recursos humans:
 1. Educació, formació professional
 2. Salut
 3. Situacions extremes:
 - extrema pobresa
 - sectors marginats (col·lectius de refugiats, grups ètnics, dones i nens)
 - ajut d'emergència
 - ajut alimentari
- Reforma de l'Estat
- Àrea econòmico-productiva:
 1. Agricultura, pesca i ramaderia
 2. Indústria i energia
 3. Infra-estructura i equipaments
 4. Reforma de les estructures productives.

De la comparació de la realitat¹⁵ de l'ajut amb l'ideari es pot despendre la poca importància que s'ha donat en la concessió dels crèdits FAD als conceptes de:

1. Educació: només s'ha destinat un 2% del total dels crèdits FAD a aquesta partida. Si bé hem de felicitar-nos per la seva presència, cal remarcar l'escassa quantitat que s'hi ha

¹⁴ Congreso de los Diputados, 1992, pg. 52, punt 30.

¹⁵ POLITICA EXTERIOR, 46, vol. IX, 1995, pg. 184.

destinat en comparació a partides incorrectes per qualsevol concepte (com per exemple la d'equipaments industrials).

2. Equipaments agro-alimentaris: s'ha destinat un 8%. És necessari un major interès i dedicació sobre aquest punt. Recordem les malauradament encara recents crisis alimentàries d'Etiòpia i Somàlia.

3. Salut: és també important assenyalar que la partida referent a equipaments hospitalaris assoleix el 18%, la qual cosa confirma la seva correcció.

4. En canvi, cal esmentar que s'ha dedicat un 13.1% per equipaments de transport, un 11.7% per equiments de telecomunicacions i un 5.3% per plantes industrials, responnent aquests sectors més a interessos comercials que a veritable ajut al desenvolupament.

6. Conclusions

Acabem aquest primer capítol fent un al·legat sobre els criteris que s'haurien d'emprar en la valoració de la pertinença o no en la concessió dels determinats crèdits FAD i que són:

a) Existència o no de conflictes bèl·lics en els quals l'estat prestatari hi estigui involucrat.

b) Observar el nivell de democratització interior de l'estat prestatari (vegi's els índexos de desenvolupament humà dictats pel PNUD).

c) Apreciar l'índex de repartiment de la riquesa en relació al producte interior brut.

d) Constatar l'efectiu grau de llibertat individual per a

determinar l'índex de respecte als drets humans en el país destinatari de l'ajut.

(L'observació de tots aquests criteris requereix el compliment del principi de no ingerència en els afers interns del país possiblement beneficiari).

De tota manera, la realitat que trobem és diferent, ja que:

- en la majoria dels casos, els crèdits FAD segueixen criteris comercials, com la línia de crèdit per a la Xina, i sobretot, en el passat amb la venda de material militar.

- els crèdits FAD no han de tenir en compte inicialment el valor afegit ni el tecnològic en quan això contradiu la normativa internacional.

- les prioritats geogràfiques no s'han respectat i això és conculcació del principi de legalitat.

- l'Administració ha ajudat a empreses pertanyents a l'AFARMADE, i això implica una corrupció de la idea de desenvolupament.

- s'ha produït una vulneració de la normativa vigent per part de l'Administració espanyola.

- els crèdits no poden ser considerats com a ajut al desenvolupament, perquè contradiuen la normativa internacional i no són coherents amb la idea de desenvolupament.

Per tant, s'ha de concloure que en els pressupostos hi ha recursos destinats a ajut al desenvolupament no s'hi haurien d'incloure els FAD perquè:

1. vulneren el principi de legalitat.

2. són contraris a la idea de solidaritat entre els pobles perquè s'atansen exclusivament a criteris comercials.

Així doncs, els crèdits FAD són pressupostàriament incorrectes com a ajut al desenvolupament.

SEGONA HIPÒTESI DE TREBALL

"Existeixen partides pressupostàries d'ajuda al desenvolupament per a 1994 que comptablement són correctes i que han estat destinades a béns improductius".

1. Introducció

La segona de les hipòtesis subjectes a investigació apunta la possibilitat de la utilització de partides pressupostàries d'AOD per a 1994 comptablement correctes però destinades al finançament de béns improductius.

A fi de procedir a una anàlisi coherent cal clarificar, en primer lloc, els conceptes de bé improductiu i d'arma, entesa com a material de defensa militar.

Inicialment vàrem considerar per bé improductiu les armes o qualsevol bé amb efectes bèl·lics directes o indirectes; totes aquelles activitats que distorsionin la convivència pacífica de la societat i creïn tensions socials; aquells béns la utilitat dels quals no reverteix directament en el benestar de la població del país de destí; i, finalment, aquells delimitats com a tal pel

mateix Fons d'Ajuda al Desenvolupament.

La primera qüestió a plantejar és la delimitació acurada del contingut i límits del terme arma. Les evolucions tecnològiques de l'armament modern, degut especialment a la utilització de components electrònics en la seva fabricació, fa necessari redefinir el concepte d'arma. Això obliga a actualitzar la llista de materials considerats militars, en la qual s'hi ha d'englobar la transferència de tecnologia i de llicències (Know-how), alhora que cal mencionar la doble aplicació de l'anomenada tecnologia de doble ús, vàlida tant per a finalitats civils com militars. Cal una definició clara, precisa i sense equívocs.¹⁶

Sense cap mena de dubte, els productes i materials de tecnologia dual o de doble ús, militar i/o civil, tenen uns efectes bèl·lics si més no indirectes, a banda de tractar-se de materials la utilitat dels quals no sempre reverteix directament en el benestar de la població o ignora les necessitats reals de qui va destinat.

2. Components pressupostaris de l'AOD

Aquestes afirmacions ens porten a analitzar els components pressupostaris de l'AOD per a 1994 a fi d'aprofundir en el desglosament de partides i, de forma especial, els fons destinats a crèdits FAD dintre de la modalitat d'AOD bilateral. El seu estudi ens ha permès demostrar que efectivament part de l'AOD per a 1994, instrumentada a través del Plan Anual de Cooperación Internacional (PACI 1994), s'ha destinat a béns improductius. L'esmentat PACI'94 posa de manifest que el 39 % de l'AOD és de caràcter multilateral i el 61 % restant de caràcter bilateral, bàsicament crèdits FAD.¹⁷

¹⁶ Groupe de Recherche et Information sur la Paix - GRIP. L'Europe des armes, trafics et exportations vers le tiers monde. Brusel·les, 1989.

¹⁷ ICE n° 2404, 1994. pp 595-597.

Un seguit d'Ordres i Decrets ministerials en el període 90-91 unit a la moció de Les Corts al 1992, conseqüència d'una interpel.lació de Izquierda Unida-Iniciativa per Catalunya, ha reduït substancialment la possibilitat de realitzar exportacions de material de defensa desviant fons destinats a AOD.

No obstant això, fins l'entrada en vigor de la reforma de la normativa de l'OCDE, ha estat habitual recórrer als crèdits concessionalers per finançar la venda de material i productes espanyols de tecnologia de doble ús, econòmicament rentables. No hi ha dubte en afirmar que la utilització dels crèdits FAD per part de les empreses espanyoles ha estat un factor de diferenciació i de competitivitat en el comerç internacional.¹⁸

Els crèdits FAD per a 1994 ja recullen l'Acord General de Crèdit a l'Exportació amb Recolzament Oficial, conegut per "Consens OCDE o reforma Schaerer", formalitzat a Helsinki al 1992. El paquet de Helsinki restringeix la utilització de finançament concessional per a projectes comercialment viables o rentables. Això ha estat determinant per que sectors com els equipaments hospitalaris, equipaments per transports, equips de telecomunicació, obres d'infraestructura hagin estat els més beneficiats; pel contrari, sectors que tradicionalment absorben bona part del FAD, com per exemple la instal.lació de plantes industrials, han quedat reduïdes fins a un 7.2 % sobre el total.¹⁹

La reforma Schaerer pretén la unificació i harmonització dels requisits i condicions dels crèdits a l'exportació, ja en marxa des de fa alguns anys. Pretén eliminar des de 31 d'agost d'enguany la matriu del consens de l'OCDE per a crèdits a l'exportació. Com ja dèiem a la primera premisa, aquesta previsió suposa que els crèdits a l'exportació només podran utilitzar els tipus d'interès CIRR (es determinen en funció dels tipus de

¹⁸ Política Exterior, 1995, vol. IX, n° 46; pàg. 187.

¹⁹ Política Exterior, 1995, vol. IX, n° 46. pp 184-186.

mercat). Fins la reforma, existia la possibilitat d'acollir-se als tipus de la matriu, més baixos que els tipus CIRR, permetent l'aplicació d'uns tipus d'interès en operacions d'exportació molt millors que els de mercat. A fi de no perjudicar les concessions ja autoritzades, s'ha establert un període transitori de sis mesos fins el 29 de febrer de 1996, respectant així els compromisos ja adquirits abans del 31 d'agost.

L'Acord s'aplica als crèdits a l'exportació amb recolzament oficial, amb un termini d'amortització superior a dos anys. El material militar i els productes agrícoles han estat exclosos de la regulació. I, per últim, determinats sectors han estat objecte d'una regulació especial a l'existir ja acords sectorials (vaixells, aeronaus i centrals nuclears).²⁰

La reforma també ha afectat la classificació de països: les tres anteriors han quedat concentrades en dos: la categoria I formada per països amb renda per càpita superior a 4.715 dòlars, on s'estableix un període màxim d'amortització de 5 anys i excepcionalment de 8.5 ; i la categoria II amb els països que no arribin a aquesta quantitat, amb un període d'amortització de 10 anys.²¹ (referent a la normativa OCDE, vegi's el seu estudi a fons a la primera premisa).

Si bé s'ha eliminat qualsevol exportació en règim concessional d'un bé econòmicament rentable, i ha quedat totalment prohibit el finançament d'armament per aquesta via pressupostària, l'anàlisi dels crèdits FAD per a 1994 mostren com encara es financien béns rentables; posen de manifest que hi ha productes beneficiaris la utilitat dels quals per a la població de destí és qüestionable; revelen una predilecció per països amb grans possibilitats d'obrir mercat, prescindint de la distribució geogràfica dissenyada per la moció del Congrés al 1992; recullen partides de crèdit obertes,...

²⁰ ICE n° 2408, 1994. pp 2-8.

²¹ Política Exterior, 1995, vol.IX, n° 46, p. 187.

3. El sistema espanyol d'AOD

Tot això entronca amb la concepció del model d'AOD espanyol i la seva adequació a les noves directrius OCDE: paper dels crèdits FAD en la nova configuració de l'AOD espanyola, mecanismes de distribució de l'AOD.

D'entrada, és imprescindible excloure els crèdits FAD de les polítiques d'AOD, donada la seva naturalesa de mecanisme purament comercial, accentuada per la nova regulació de Helsinki.²² El 20 de juny de 1991, el Ple del Congrés dels Diputats va acordar instar al Govern a adoptar mesures per limitar i controlar el comerç d'armes. Entre d'altres, va proposar excloure l'ús dels crèdits FAD pel finançament de béns improductius, en concret l'exportació d'armes.²³

El Reial Decret-Llei de 24 d'agost de 1976, 16/76,²⁴ sobre mesures d'ordenació econòmica, crea el Fons d'Ajuda Oficial al Desenvolupament, com a mesura de foment de la capacitat d'exportació espanyola.

Per Decret de Presidència n° 509/1977, de 25 de febrer,²⁵ es fixen els criteris per a l'administració i aplicació del Fons d'Ajuda al desenvolupament; i la composició i funcions de la Comissió Interministerial encarregada de l'administració del Fons. En tot moment és palesa la preponderància dels criteris econòmics i comercials a fi de procedir o no a la concessió d'un crèdit concessional. Els criteris generals aprovats per la CIAD

²² Política Exterior, 1995, vol.IX, n° 46, pp. 221-223.

²³ Anuari CIP 1991/1992, pp. 366,367.

²⁴ BOE n° 24/1976, de 25 d'agost.

²⁵ B.O.E. n° 77/1977, de 31 de març. Modificat posteriorment pel Decret de Presidència n° 2399/1977, de 19 de setembre, pel que fa a la composició i funcionament de la Comissió Interministerial.

són estrictament tècnics: concentració dels crèdits en àrees prioritàries de política comercial exterior, —principalment Amèrica Llatina i el Nord d'Àfrica; consideració de la solvència exterior del país receptor; utilització dels crèdits per exportar béns que incorporin tecnologia avançada o un alt valor afegit produït a Espanya; consideració de raons de política exterior.²⁶

Sens dubte, es configura com un instrument purament comercial, de promoció de les inversions espanyoles a l'estranger. No cal menysprear d'altra banda, els condicionaments estratègic-polítics que es segueixen a l'hora de atorgar les concessions FAD.²⁷

Els crèdits FAD atorgats des 1977 fins el 1994 s'han fet bàsicament amb països d'interés comercial i financer per a Espanya, concentrant-se en àrees prioritàries de la política comercial exterior espanyola, com són Amèrica Llatina i Nord d'Àfrica.²⁸ De fet, en ocasions han agreujat la situació de subdesenvolupament dels països receptors.²⁹ En definitiva, serveix a uns interessos polítics i, sobretot, econòmics, molt lluny de voler erigir-se en eix de la política espanyola en matèria d'AOD

Respecte el model d'AOD seguit per Espanya,³⁰ hi ha dos àmbits d'ajuda clarament diferenciats. La d'emergència, alimentària i agrícola; i l'ajuda o assistència tècnica,

²⁶ ICE-Cooperación al Desarrollo, n° 702/1992, pp. 160-172.

²⁷ Política Exterior, 1995, vol IX, n° 46, pp. 209-212. Aquest és el cas Espanya respecte a la seva política d'acostament amb el Marroc.

²⁸ ICE-Cooperación al Desarrollo n° 702, 1992, pp.144-159.

²⁹ De 1986 a 1990, 21 països varen tenir una AOD negativa respecte un total de 43 crèdits FAD negatius. ICE-Cooperación al Desarrollo n° 702, 1992, pp 160-172.

³⁰ A la quarta premisa de treball es fa una anàlisi en profunditat.

d'implantació de bases socials i econòmiques per lograr un desenvolupament autosostingut.³¹ Són dues vessants indisolublement vinculades i alhora necessàries per perseguir un desenvolupament integral. Els experts estan d'acord en concebir el desenvolupament des d'una òptica global, integral, que permeti el creixement econòmic equilibrat i sostingut a mitjà i llarg termini. Això comporta potenciar l'ajuda tècnica. Ara bé, no es pot potenciar-la amb l'única finalitat d'introduir la nostra tecnologia als mercats internacionals. No podem caure en el perill d'utilitzar aquesta segona ajuda com a mitjà per procurar per una bona innovació tecnològica que serveixi de plataforma per a la nostra indústria.

Recuperant el fil argumental de l'adequació dels crèdits FAD en els sistemes d'AOD espanyols, aquest perill real i històric de canalitzar els FAD com a vies de penetració en altres mercats exportant tecnologia, és motiu suficient per excloure'ls de la regulació d'AOD i de la futura Llei de Cooperació,³² perfilada ja respecte als seus principis rectors i objectius prioritaris.

Un repàs als crèdits FAD atorgats des de la seva creació revela clarament que els sectors més beneficiats són el naval, de transport, de construcció, de plantes industrials i de béns d'equip. En el finançament estatal per l'exportació d'aquests béns en condicions més favorables que les de mercat han pesat més raons de política econòmica, de promoció de tecnologia espanyola, de buscar sortida a sectors no reconvertits a temps immersos ara en greus crisis, que no les necessitats reals dels països destinataris. Fins l'harmonització de la legislació espanyola amb la normativa OCDE aquest fet ha estat una nota constant.

³¹ Política Exterior, 1995, vol. IX, n° 46, pp. 202-208.

³² Política Exterior, 1995, vol. IX, n° 46, pp. 221-223.

4. Llacunes del sistema de concessió de crèdits FAD (1994)

Pel que fa a la concessió dels FAD per a 1994, l'anàlisi és més optimista. Els equipaments hospitalaris, per transports, de telecomunicació i les obres d'infraestructura han estat els sectors més beneficiats, deixant de banda sectors tradicionalment més afavorits per raons estrictament internes.³³ No obstant això, encara hi ha llacunes en el sistema:

a) Línies de crèdit obert

La primera fa referència a les operacions anomenades com línies de crèdit per una quantitat determinada, sense especificar la destinació d'aquests fons. Es el cas de la Xina per imports de més de 2.600 milions i de 2.645 milions de ptes³⁴ i de Tuníssia per un import de 639 milions de ptes.³⁵

Quant al cas xinès, el protocol financer signat amb Espanya diferencia quatre grans apartats. Precisament, un d'ells fixa un possible finançament adicional FAD, de quantitat indeterminada, per a projectes d'interès per a ambdues parts. Es una porta oberta que permet a l'Administració disposar-ne per a grans operacions d'interès. Cal pensar que no servirà per finançar projectes rentables, que es destinaran a béns productius i que respectarà la normativa OCDE.

³³ Política Exterior, 1995, vol. IX, n° 46, pp. 184-186.

³⁴ El primer fou de 2.611.600.000 ptes., aprovat per la CIAD l'11 de maig de 1994 i pel Consell de Ministres el 8 de juliol de 1994. El segon fou de 2.645.400.000 ptes., aprovat per la CIAD el 20 de desembre de 1994 i pel Consell de Ministres el 29 de desembre de 1994.

³⁵ L'import exacte fou de 639.300.000 ptes., aprovat per la CIAD el 21 de juliol de 1994 i pel Consell de Ministres el 7 d'octubre de 1994. Font: ICE n° 2449, 1995, p. 47.

De fet, el Comit  Empresarial Hispano-Xinès, en un document preparat al 1994, ja denunciava que alguns Estats occidentals estan mantenint, fins i tot, intensificant les facilitats financeres d'exportació, en contra de la nova normativa OCDE. La raó radica en el caràcter altament competitiu del mercat xinès.³⁶

b) Criteris de selecció dels països

Un altre tema que queda sense resoldre són els criteris de selecció dels països. Argentina, Xina, Uruguai, Equador, el Marroc han estat els principals destinataris dels FAD. El problema resideix en que la normativa OCDE impideix finançar amb crèdits a l'exportació projectes destinats a països que superin una determinada quantitat de renda per càpita. Entre ells s'hi troben Mèxic, Veneçuela, Brasil o Uruguai, els quals han quedat exclosos.³⁷ En el cas d'Uruguai, l'adjudicació no contraria el Consens OCDE ja que totes les operacions s'han formalitzat abans del 31 d'agost i, per tant, s'acull al període transitori establert fins el 29 de febrer de 1996. No obstant això, s'evidencia una certa dificultat d'adaptació a les noves directrius internacionals.

c) Adjudicació de crèdits FAD per a béns improductius

Respecte l'adjudicació de crèdits FAD per a béns considerats improductius, tot i la utilització reservada per l'Administració de les dades referents a les condicions d'atorgament del FAD, encara s'adverteixen partides consignades a l'exportació de béns considerats improductius. El problema en la seva demostració radica en que els Pressupostos Generals de l'Estat no contenen cap mena de previsió o especificació de les partides destinades

³⁶ Política Exterior, 1995, vol. IX, n  46, pp. 191-198.

³⁷ ICE n  2404, 1994, pp. 595-597.

a crèdits FAD. Únicament es disposa d'un llistat d'ús públic,³⁸ on es consigna el país receptor, el tipus d'operació, l'empresa beneficiària, l'import total de l'operació, el tipus de canvi, el termini de amortització, el tipus d'interès, les dades d'aprovació per part de la CIAD i pel Consell de Ministres, la data de signatura del conveni i l'imput total de l'operació.

Malgrat aquesta informació, no disponible fins 1994, aspectes bàsics com el desglossament del tipus d'operació o el text íntegre del conveni de concessió del crèdit, els quals són de difícil accés, són necessaris per poder exercir un control efectiu sobre la legalitat de les operacions FAD portades a terme.

En qualsevol cas, les partides destinades a línies de crèdits obertes, instal·lació de plantes industrials, d'equipaments d'electrificació i de telecomunicacions, les quals suposen més del 30 % del total de crèdits FAD concedits per a 1994, plantegen el dubte de la seva destinació final. Totes elles entren dins la categoria de béns de tecnologia de doble ús, civil i/o militar.

Certament estem davant d'una conculcació del principi de publicitat material. Si bé s'ha avançat en aquest punt, no podem concloure que s'hagi donat un compliment taxatiu d'aquesta exigència constitucional. Fins el 1988, les concessions de crèdits FAD no constaven als Pressupostos Generals de l'Estat, produint-se una violació clara del principi de publicitat formal. Des de llavors, si bé s'ha inclòs la seva previsió en els Pressupostos, encara no és possible determinar amb precisió la destinació d'aquestes operacions comercials pel finançament de béns productius.

³⁸ De fet, aquest llistat on es publiquen els crèdits FAD concedits és fruit de les pressions parlamentàries, especialment d'IU-IC.

És urgent replantejar el contingut dels conceptes jurídics d'interès d'estat, alarma social i interès públic. Al tractar-se de conceptes jurídics indeterminats, la inconcreció dels seus límits ha permès pràctiques ilegals. La qüestió no és tant la utilització d'aquest mecanisme pressupostari per canalitzar les inversions espanyoles en millors condicions de mercat, sino que el problema radica en la destinació de partides FAD al finançament de productes de tecnologia de doble ús, civil i militar, a països immersos en greus crisis socials i econòmiques, en alguns casos amb riscos de conflictivitat social.³⁹ En aquest punt tot plantejament ha de partir dels principis de publicitat normativa i de seguretat jurídica del ciutadà davant les normes i la seva aplicació per part dels poders públics.⁴⁰

Pel que fa al cas del Marroc, Espanya ha adoptat clarament una estratègia política de seguretat nacional. Diferents convenis en matèria de defensa amb el Marroc formen part d'una política d'equilibri i control per part de les autoritats espanyoles, que es complementen amb quantitats astronòmiques en concepte d'adjudicacions de crèdits FAD.

El canvi qualitatiu de relacions entre ambdós països es produeix amb la signatura del Tractat d'Amistat, Veïnatge i Cooperació al 1991.⁴¹ Anteriorment, el 27 de setembre de 1989,

³⁹ Al 1990, es van adjudicar contractes de venda d'armes a CASA, SATESA, INISEL, EXPAL, E.N. Bazán, per comerciar amb Turquia, Arabia Saudita, Emirats Arabs Units, Veneçuela, Sudàfrica, Angola, Leshoto, Filipines, Indonèsia, el Marroc, Ghana, Hondures, Tuníssia, Iran,.. En molts d'aquests països es viuen situacions de tensió social. Per altra banda, són països amb índex de desenvolupament humà mitjà o baix, segons dades de l'Informe de Desenvolupament Humà del PNUD de 1994. Fisas Armengol, Vicenç, Anuari CIP 1991/1992, pp.41-59. Malgrat tot, l'autor no especifica si es van fer amb càrrec als FAD.

⁴⁰ L'article 9.3 del Títol Preliminar de la Constitució Espanyola de 1978 consagra aquests dos principis.

⁴¹ ICE nº 2400-2401, 1994, pp. 389-394.

es signà un conveni de cooperació, aquesta vegada de cooperació a l'àmbit de la defensa: exercicis tàctics conjunts, presència d'observadors en maniobres nacionals.⁴²

Paral·lelament, des de 1989 fins 1992 Espanya ha destinat 31.392.352.909 ptes en concepte d'AOD al Marroc, de les quals 30.296.268.095 ha estat a través de crèdits FAD, fruit del Protocol de Cooperació Econòmic-Financera del mateix 1992. Amb d'aquest protocol, es va concedir al Marroc un paquet financer per valor de 125.000 milions de ptes, de la que només un 3.49 % era en concepte d'ajut no reemborsable. Sens dubte, les quantitats d'AOD pròpiament dites són mínimes. Una anàlisi de les operacions finançades mostra com bona part són considerades tecnologia de doble ús.⁴³

En consonància amb la iniciativa parlamentària de 20 de juny de 1991 demanant l'exclusió dels crèdits FAD per finançar venda d'armes, el Centro de Investigaciones para la Paz (CIP) va elaborar 15 propostes per afavorir un control parlamentari del comerç d'armes. Entre altres, es decantava per la creació d'una Comissió específica, amb membres de les comissions de Defensa i Afers Estrangers, del Congrés i del Senat (proposta 4). Proposaven que aquesta Comissió elaborés periòdicament una llista

⁴² L'estratègia espanyola s'enmarca en una política de control del fluxe d'armes a una zona definida en termes militars com de potencial amenaça. No obstant aquesta política d'equilibri, els representants saharauis han denunciat la utilització contra el Front Polisari d'armes comprades per Marroc a Espanya. Anuari CIP 1991/1992, pp. 30-40.

⁴³ ICE nº 2400-2401, 1994, pp. 389-294
ICE nº 2449, 1995, p 47. A tall d'exemple, el 8 de Març de 1991 el Consell de Ministres aprovà crèdits FAD per valor de 2.250.000.000 i 2.230.759.000 ptes. per operacions d'instal·lació d'una xarxa de telecomunicacions i per adquisició d'un vaixell transbordador. El 2 d'Abril de 1993 el Consell de Ministres concedí un crèdit FAD per una quantitat de 1.551.310.000 per adquisició d'un vaixell portacontenidors.

de països que per no respectar els drets humans, estar en situació de guerra o en zones d'elevada tensió, o mantenir elevats nivells de militarització, no poguessin rebre cap tipus de material d'ús militar (proposta 5). Instaven a la Comissió a procurar perquè cap exportació contribuís a la desestabilització d'una regió (proposta 10).⁴⁴

El conflicte entre el Marroc i el Front Polisari per la reivindicació territorial del Sàhara Occidental hauria de ser uns d'aquests casos exclosos de la venda de material de defensa o material de tecnologia de doble ús instrumentada per mitjà de crèdits FAD. El Marroc es pot considerar com zona amb alts nivells de militarització provocat per la situació de tensió que es viu, on el subministrament d'aquest material pot ajudar a desestabilitzar encara més la regió.

d) Partides FAD destinades a béns econòmicament rendibles

Finalment, tal com fèiem menció a la primera premisa, encara hi ha partides de crèdits FAD destinades a béns econòmicament rentables. Es el cas de l'adjudicació de crèdits per instal·lació de plantes industrials, amb un 7.2 % del total dels crèdits concedits; o equips d'electrificació amb un 7.1 % del total.⁴⁵

En conclusió, es pot afirmar que l'atorgament del crèdits FAD per a 1994 compleixen els acords de Helsinki, tot i que hi ha partides de diners per operacions de crèdits oberts, amb risc de ser desviades al finançament de béns improductius. La distribució geogràfica no respecta els acords del Congrés. S'està canalitzant finançament concessional per a béns improductius (Aquesta conclusió és susceptible de revisió en cas d'obtenir ulterior informació en una altra fase d'investigació). Cal replantejar la concepció del nostre model d'AOD, desvinculant en

⁴⁴ Anuari CIP 1991/1992, pp. 366,367.

⁴⁵ Política Exterior, 1995, vol. IX, nº 46, pp. 184-186.

la mesura del possible els interessos comercials, estratègics i polítics que s'hi barregen. Això comporta excloure definitivament qualsevol projecte viable des d'un punt de vista econòmic.

TERCERA HIPÒTESI DE TREBALL

"Part de les partides pressupostàries destinades a béns improductius (o la compra de béns improductius a empreses privades espanyoles amb els crèdits concedits) han estat atorgades amb coneixement de l'Administració espanyola."

1. Introducció

El curs de la investigació ens porta a poder afirmar de forma categòrica que totes les partides pressupostàries destinades a béns improductius, o a la compra d'aquests per part d'empreses privades espanyoles amb càrrec a crèdits concessionals, han estat atorgades amb absolut coneixement de l'Administració espanyola.

L'argumentació d'aquesta conclusió seguirà el següent iter argumental: en primer lloc, hem procedit a una anàlisi de tota la legislació vigent en matèria de crèdits FAD (a la primera premisa s'en fa un breu esment) i de venda i exportació de material de defensa i productes de tecnologia de doble ús. A partir d'aquest estudi, s'ha entrat a valorar la possible violació dels principis de legalitat i de seguretat jurídica. Seguidament, s'ha realitzat un estudi de les causes directes o indirectes de la política espanyola en aquest àmbit, suggerint la necessitat d'una urgent reconversió del sector. Finalment, s'apunta la necessitat de harmonitzar la legislació internacional en matèria de defensa i productes de tecnologia de doble ús.

2. Anàlisi de legislació

La dèbil situació de l'economia espanyola en la segona meitat de la dècada dels 70 va impulsar al Govern a dictar una sèrie de mesures de política econòmica amb la finalitat de potenciar la inversió privada i de promoure el comerç exterior. Al 1976 el Govern aprova el Reial Decret-Llei 16/76, de 24 d'agost,⁴⁶ sobre mesures d'ordenació econòmica. En concret, recull un seguit de mesures fiscals incentivadores de la inversió, i regula la creació d'un Fons D'Ajuda al Desenvolupament com a mesura de foment del comerç exterior.

En el seu article 7, regula la creació d'una Comissió Interministerial d'Ajut al Desenvolupament (CIAD), integrada pels diferents ministeris afectats, amb la finalitat d'administrar, examinar i, en el seu cas, elevar al Consell de Ministres, les propostes d'adjudicació de crèdits concessionals fetes pel llavors Ministeri de Hisenda i Comerç. Efectivament, l'article 7.5 exigeix l'aprovació de qualsevol operació de crèdit amb càrrec al FAD per part del govern:

"en todo caso, cada operación de crédito u otra ayuda habrá de ser aprobada por el Gobierno".

El Decret de Presidència 509/1977, de 25 de febrer,⁴⁷ recull els criteris per a l'administració i aplicació del Fons d'Ajuda al Desenvolupament; i la composició i funcions de la Comissió Interministerial encarregada de l'administració del Fons.

Per Decret de Presidència 2399/1977, de 19 de setembre, la composició i funcionament de la Comissió queda modificada. L'article 1, regulador de la seva composició, nomena President de la Comissió al Secretari d'Estat per a la Programació i

⁴⁶ Jefatura del Estado, B.O.E. nº 204/1976, de 25 d'agost.

⁴⁷ B.O.E. nº 77/1977, de 31 de març.

Coordinació Econòmica del Ministeri d'Economia. Els sot-president i vocals tenen tots el rangue de director general, adscrits als Ministeris d'Economia, d'Hisenda, d'Affers Estrangers, Agricultura, Indústria i Energia, Obres Públiques i Urbanisme, Comerç i Turisme, Transports i Telecomunicacions.

Per la seva banda, l'article 3 refrenda l'obligació de la Comissió d'elevant les seves recomanacions al Govern via propostes d'Acord de Consell de Ministres, les quals han de ser presentades pel Ministre d'Economia. Tant per la seva composició com pel seu funcionament, és innegable el control estricte en la utilització d'aquests fons per part d'alts càrrecs de l'Administració espanyola, i del mateix Consell de Ministres.

Respecte a la legislació aplicable al comerç de material de defensa i productes de tecnologia de doble ús, la regulació espanyola és molt àmplia, tot i que fins 1988 era inexistent. Durant el període 1988/90, el Govern aprova un paquet normatiu regulant de forma exhaustiva aquesta matèria. Una anàlisi dels crèdits FAD i del subministrament d'armament i tecnologia de doble ús per mitjà de la Llei de Contractes de l'Estat, mostren clarament el punt d'inflexió que va suposar l'entrada en vigor de la nova legislació. No obstant això, la realitat posterior no està exempta d'ombres i situacions anòmales, especialment respecte a la comercialització dels productes de tecnologia de doble ús.

El Reial Decret 480/1988, de 25 de març,⁴⁸ regula les atribucions, comesos i funcionament de la Junta Interministerial Reguladora del Comerç Exterior de Material de Defensa i Productes i Tecnologies de Doble Us.⁴⁹ La seva finalitat és aconseguir una més completa regulació del comerç exterior de productes i tecnologies de doble ús, fins aquella data regulat per l'Ordre

⁴⁸ B.O.E. n° 122/1988, de 21 de maig.

⁴⁹ Creada pel Reial Decret 3150/1978, de 15 de desembre.

del Ministeri d'Economia i Hisenda de 5 de juny de 1985.⁵⁰ La relació de material de defensa i la dels productes i tecnologies de doble ús va ser publicada per l'Ordre de 23 de gener de 1990.

L'article 3 regula la seva composició, integrada pel Secretari General de Comerç com a president, el Sots-Secretari Exterior del Ministeri d'Afers Estrangers amb el càrrec de sots-president de la Junta, i quatre vocals, tres Directors Generals, del Ministeri de Defensa i del d'Economia i Hisenda, i el Secretari General Tècnic del Ministeri d'Indústria i Energia.

L'article 4 no deixa dubte respecte al total coneixement per part de la Junta de qualsevol importació o exportació de material de defensa o producte de tecnologia de doble ús.

L'article 11 referma aquesta tesi al subordinar qualsevol exportació a l'obtenció d'una Autorització Administrativa d'Exportació. (article 11).

Finalment, el control administratiu també ve recolzat per l'obligatorietat de procedir a la inscripció de qualsevol empresa, que exporti o importi material de defensa o tecnologia de doble ús, en el Registre Especial d'Exportadors de Material, de Defensa i Productes i Tecnologies de Doble Ús, adscrit a la Direcció General de Comerç Exterior. Article 6.

La regulació posterior d'aquest registre per l'Ordre de 31 de gener de 1990,⁵¹ seguint les prescripcions del mateix article 6, considera d'ús reservat per l'Administració totes les dades consignades a la sol·licitud i qualsevol comunicat que es faci a la Direcció General de Comerç Exterior (article 2). En aquest punt, és imprescindible trobar un equilibri que respecti el principi de publicitat material i alhora prengui en consideració l'interés d'Estat d'algunes informacions contingudes

⁵⁰ B.O.E. nº 141/1985, de 13 de juny.

⁵¹ B.O.E. nº 35/1990, de 9 de febrer.

en el Registre. No sembla admissible reservar l'ús del mateix a l'administració privant a les Corts d'exercir un control eficaç de la seva correcta utilització.

El plec de normativa es complementa amb l'Ordre de 23 de gener de 1990 del Ministeri d'Economia i Hisenda,⁵² la qual publica la llista de material de defensa i nuclear sotmès a control pel que fa a la seva importació; la relació de material de defensa i de productes i tecnologies de doble ús sotmesos a control, quant a la seva exportació, de la Junta Interministerial Reguladora del Comerç Exterior de material de Defensa i Productes i tecnologies de Doble Us.⁵³

Finalment, l'Ordre de 28 de maig de 1990,⁵⁴ regula el procediment i tramitació del comerç exterior de material de defensa i productes i tecnologies de doble ús. Aquesta previsió legal ve justificada per la matèria objecte de regulació, sobre la qual no és aplicable el principi de llibertat comercial i d'empresa, consagrat a l'article 38 de la Constitució Espanyola.

Les Ordres de 23 i 31 de gener de 1990, juntament amb aquesta Ordre de 28 de maig, donen compliment a la recomanació del ja citat Decret 480/1988, de 25 de març, respecte ala necessitat d'ampliar la normativa sobre comerç exterior d'aquest material.

Aquesta última estableix una regulació de les llicències d'exportació de material de defensa i productes i tenologies de doble ús; diferencia entre llicències d'exportació per operació (articles 4-6), llicències de distribució per a l'exportació (articles 7-10) i llicències obertes d'exportació (articles 11-

⁵² B.O.E. nº 33/1990, de 7 de febrer.

⁵³ Ambdues varen ser aprovades pels Acords del Consell de Ministres de 23 de juny i 29 de desembre de 1989, respectivament. B.O.E. 33/1990, de 7 de febrer.

⁵⁴ B.O.E. nº 128/90, de 29 de maig.

14). Aquestes últimes es concedeixen sempre i quan compleixin aquests requisits:

.Han de destinar-se a un grup determinat de països que la mateixa Ordre especifica a l'Annex I A);

.No poden destinar-se a l'energia nuclear;

.Necessàriament, ha de tractar-se de tecnologies mínimes per posar en marxa instal·lacions, desenvolupar tasques de manteniment, funcionament i reparació, segons l'Ordre de 23 de gener de 1990. Aquesta llicència permet un número il·limitat d'exportacions.

L'annex I A) inclou la majoria de països occidentals, entre els quals s'hi inclou Turquia. La seva inclusió significa que qualsevol empresa espanyola, estatal o privada, pot exportar material de defensa o productes de tecnologia de doble ús a Turquia, sense més limitacions que les explicitades anteriorment. El greu conflicte intern que afecta Turquia amb el poble Kurd, aconsellen procedir a una revisió del llistat de països englobats a l'annex I A), donada la seva condició de zona amb risc de tensions pre-bèl·liques i, inclús, bèl·liques.

Ja citat anteriorment al tractar la segona premisa d'estudi, al 1990 el Ministeri de Defensa va adjudicar contractes de venda d'armes a diferents empreses espanyoles per comerciar amb Turquia. Malgrat no haver-se utilitzat mai la via del FAD per finançar aquests tipus d'operacions en destinació a aquest país, és urgent una reclasificació dels països beneficiaris d'aquest tipus de llicències, on s'exclogui a Turquia.

Un tema connex és la regulació dels contractes de venda d'armament o de tecnologia de doble ús del Ministeri de Defensa. La normativa aplicable és la Llei de Contractes de l'Estat, la qual exigeix l'aprovació preceptiva per Consell de Ministres de tot contracte que sobrepassi el bilió de pessetes. Caldria

considerar la modificació i rebaixa de la quantitat a partir de la qual s'exigeix aquesta aprovació.⁵⁵

Al final de l'anàlisi d'aquesta premisa es fan una sèrie de consideracions-conclusions en base a l'estudi de legislació realitzat.

3. Declivi del mercat d'armament tradicional i reconversió del sector vers una tecnologia dual

A partir de 1988, Espanya ha anat perdent mercat on canalitzar les seves exportacions d'armes. Segons AFARMADE (Associació de fabricants de material de defensa), en el període 1989-1993, les vendes van caure en un 32 %, pràcticament un 1/3 de la seva producció. Les causes són diverses: de tipus conjunturals o estructurals, especialment el fi de la guerra Iran-Irak, la sobrecapacitat de producció de la indústria espanyola, les dificultats en reconvertir el sector cap a empreses civils, la debilitat financera dels clients, la creixent competitivitat,...

Malgrat ser certes les afirmacions de fons, el problema principal és esbrinar amb certesa les quantitats exportades, degut a la confusió de dades que existeix. Les causes es troben en el secretisme que acompanya aquest comerç, però també en la dificultat (ja apuntada a la segona premisa) de definir què és material militar estrictament, què es pot considerar material de doble ús, el qual engloba components tant civils com militars i,

⁵⁵ Harvard Academic Publishers, 1992, pp 120-121

⁵⁶ .Anuari CIP 1991/1992, pp. 41-59.
 .Molas Gallart, J., 1995. Ponència titulada "Industry, technology and trade in military production: the case of Spain", llegida al cicle de conferències "El comerç d'armes, polítiques de desarmament", celebrada a Barcelona els dies 15-17 de juny de 1995.
 .Harvard Academic Publishers, 1992, pp. 120-121.

finalment, quin ha de ser el concepte d'arma. Aquesta confusió conceptual provoca la utilització de diversitat de criteris.

Un estudi comparatiu del volum d'exportació d'armament per part d'Espanya entre 1983 i 1993, realitzat per J. Molas Gallart posa de relleu aquesta realitat. Fins a tal punt que al 1992, Espanya no va fer constar cap exportació d'armes en el Registre d'Armes Convencionals de Nacions Unides. En conseqüència, hi ha el risc real de sobreestimar el volum total d'exportacions d'armes i alhora de subestimar el real declivi d'aquest mercat.⁵⁷

En definitiva, s'aprecia una gran dificultat en determinar la quantitat total d'exportacions d'armes o de material de tecnologia dual, produint-se una conculcació del principi de seguretat jurídica material.

En tot cas, el que sí sembla clar és el declivi del mercat i les dificultats de reconversió de la indústria militar espanyola en civil.

Respecte a l'esmentada reconversió de la indústria militar en civil, alguns analistes veuen en la tecnologia de doble ús una via per evitar les polítiques de conversió i, pel contrari, intentar mantenir uns nivells de producció de defensa no ajustats a les necessitats reals. En molts casos, s'han plantejat com una estratègia del complex entramat industrial-militar, on les grans empreses han realitzat grans esforços amb la finalitat de buscar solucions al declivi dels mercats tradicionals.

Per la seva part, el Ministeri de Defensa (MINDEF), amb motiu de la seva "IV Memoria de Legislatura 1989-1993",⁵⁸ concep aquest nou camp com a possible via per a potenciar les fonts

⁵⁷ Molas Gallart, J. 1995. ut supra. Les fonts consultades són d'ACDA, SIPRI, GRIP, i Intermón.

⁵⁸ Ministeri de Defensa, Secretaria General Tècnica, 1993. Pàg. 333.

d'investigació i desenvolupament a fi de tornar a fer més competitiva la indústria espanyola de defensa. En el mateix document, el Ministeri pren partit per una política activa de diversificació de les empreses subministradores de material de defensa. En molts medis, s'interpreta com una manera de reduir costos i alhora servir de possible estratègia de diversificació o conversió del sector entrant en el camp de la tecnologia dual o de doble ús.

Malgrat aquesta declaració d'intencions, el Ministeri no té una política clara i explícita en aquest àmbit, a part del cost elevadíssim que suposen aquestes polítiques de reconversió.⁵⁹ No cal oblidar que des de instàncies europees i comunitàries es ve insistint en la necessitat de reconvertir el sector militar des de fa més de 20 anys. En concret, el 22 de setembre de 1976 el Parlament Europeu adoptava l'informe Collins⁶⁰ el qual ja recomanava l'estudi de reconversió de la indústria militar.⁶¹

En conclusió, és urgent una política de reconversió de la indústria militar espanyola en civil, que deixi de banda les pressions dels grans grups financers i econòmics. No obstant això, hi ha el perill real de canalitzar aquesta reconversió per produir material de tecnologia de doble ús amb l'única finalitat de mantenir quotes de mercat i procurar per un bon estat de l'economia: augment de la demanda agregada, impacte positiu en la balança de pagaments, manteniment i desenvolupament la indústria espanyola de defensa, estabilitat laboral dels treballadors del sector.⁶²

Davant d'aquesta realitat s'imposa la necessitat d'impedir

⁵⁹ Molas Gallart, J. 1995. *Ud supra*.

⁶⁰ Document n° 3817 del Consell d'Europa

⁶¹ GRIP, 1989, pàg. 162.

⁶² ICE n° 668/1989, pp. 139-158.

la canalització dels productes de tecnologia dual per mitjà de crèdits concessionals, en base a la seva doble condició de projectes econòmicament rentables i de tractar-se de béns improductius.

4. Harmonització de la legislació espanyola

Per altra banda, cal revisar les legislacions nacionals i tendir a una harmonització a nivell internacional que desemboqui en l'elaboració d'una reglamentació internacional a fi de millorar el control i limitació de les exportacions d'armes, enteses per tot tipus de material de defensa i productes de tecnologia de doble ús, cap al tercer món. En aquesta mateixa línia, el Parlament Europeu va aprovar una Resolució sobre les exportacions europees d'armes el 14 de març de 1989 amb 22 propostes d'actuació. Entre elles, la 18ª demana a la Comissió, a la llum de l'Acord de Schengen, que proposi per al conjunt de la Comunitat un sistema de control uniforme i de sancions harmonitzades.⁶³

5. Conclusions

De l'estudi d'aquesta tercera premisa de treball, i fruit de les reflexions fetes en l'estudi de les dues premises anteriors, podem concloure el següent:

De l'estudi de la legislació vigent, podem concloure:

.que qualsevol adjudicació de crèdit FAD s'ha de fer amb coneixement i consentiment exprés de l'Administració, a través del Consell de Ministres.

⁶³ GRIP, 1989, pàg. 169.

.Que de l'estudi de la premisa anterior i a la llum de la normativa aplicable, a l'any 1994 s'han adjudicat partides pressupostàries corresponents al FAD per finançar operacions rendibles i, el que és més greu, per adquirir béns i productes de tecnologia de doble ús (categoritzats com a béns improductius). Ambdues operacions conculquen igualment el principi de legalitat.

.que el desconeixement de l'Administració o adjudicació d'un crèdit FAD sense el preceptiu acord del Consell de Ministres suposaria una violació del principi de legalitat.

.que qualsevol venda de material de defensa o de tecnologia de doble ús requereix l'autorització de la Junta Interministerial i, per tant, l'Administració sempre ha estat informada del seu comerç. En cas contrari, entrariem novament en una vulneració del principi de legalitat.

.que la naturalesa reservada de les informacions contingudes en el Registre Especial d'Exportadors de Material, de Defensa i Productes i Tecnologies de Doble Us, qüestiona la validesa i complementarietat del principi de publicitat material i del principi d'interés d'estat. Fent necessari una reformulació que permeti el control parlamentari.

.que al 1994 no s'han desviat adjudicacions del FAD per finançar vendes d'armament. No obstant això, sí s'han cobert determinades operacions per subministrar material de tecnologia de doble ús.

.que l'aprovació del paquet normatiu regulador de la venda i exportació de material de defensa i de tecnologia dual va suposar un punt d'inflexió en la desviació de crèdits concessionals per al seu finançament. Per aquest motiu, advoquem per un nou pas en la aprovació de normativa que impedeixi definitivament aquestes pràctiques.

Pel que fa al declivi del mercat tradicional i les polítiques de reconversió, hem conclòs:

.que cal una unificació dels criteris de definició dels termes armament o material de defensa i productes de tecnologia de doble ús.

.que la dispersitat de criteris conculca el principi de seguretat jurídica en tant en quan es fa molt difícil conèixer i controlar la producció i distribució totals de materials de defensa o de tecnologia dual.

.que cal dissenyar una adequada política de reconversió del sector, que no amagui la finalitat de mantenir la indústria de defensa per raons econòmiques.

.que no és admissible canalitzar l'exportació de productes de tecnologia dual per mitjà de crèdits FAD, per ser projectes econòmicament rentables i per la seva condició de béns improductius.

.que és absolutament necessari una harmonització de les legislacions nacionals i l'establiment d'una reglamentació internacional amb un règim de sancions en cas d'incompliment, utilitzant els mecanismes de Nacions Unides.

QUARTA HIPÒTESI DE TREBALL

"Part de les partides pressupostàries destinades a béns productius no han incidit en el desenvolupament directe de la població objecte de desenvolupament."

Aquesta premisa ens condueix a l'estudi sobre la política de desenvolupament duta a terme pel Govern espanyol mitjançant l'Ajut Oficial al Desenvolupament i el seu grau d'eficàcia i adequació a l'objectiu bàsic del desenvolupament de la població.

Ens cal un punt de partença: una definició del que entenem com a ajut al desenvolupament. Dins d'aquest concepte hem d'integrar totes les partides pressupostàries espanyoles dedicades a tercers països en vies de desenvolupament a alguna de les següents prioritats:

- atenció a les necessitats humanes bàsiques
- atenció al creixement econòmic dels països en desenvolupament
- millora de la redistribució de la renda
- extensió cultural
- desenvolupament institucional democràtic
- justícia social.

Aquesta delimitació conceptual està fixada pel propi Congrés dels Diputats.⁶⁴

S'ha de diferenciar entre dos tipus d'ajut⁶⁵:

1. Ajut de primera necessitat o d'urgència: medicines, aliments, que es subministraran a aquelles poblacions amb una

⁶⁴ CONGRESO DE LOS DIPUTADOS, 1992, pg. 46, punt 1 al 5.

⁶⁵ POLÍTICA EXTERIOR, 46, IX, 1995.

situació crítica a causa de catàstrofes, tant naturals com derivades de l'acció de l'home (guerres, terratrèmols, sequeres).

2. Ajut que no és pensat per a situacions crítiques, sinó que busca afavorir el desenvolupament a llarg termini i sentar els fonaments d'un creixement sostingut. Aquest ajut servirà per a pal·liar la seva situació i els permetrà d'accedir a un nivell de vida amb dignitat, mitjançant l'establiment d'un sistema econòmic i social, consistent i sòlid.

A criteri dels autors, l'ajut d'emergència ha de continuar existint, si no incrementant donades les circumstàncies internacionals de refugiats i guerres. Tanmateix, en cas de que sigui possible un augment del producte interior brut destinat a desenvolupament, és preferencial que aquest augment vagi destinat a ajut estructural.

1. Legislació.

Fins 1988 no existia un marc legal, ni òrgans autònoms especialitzats, ni cap estratègia d'una certa coherència i coordinació. No obstant això, ni a nivell quantitatiu ni qualitatiu, no s'han assolit els objectius fixats des de llavors.

L'AOD està mancada d'una clara estratègia global, malgrat l'aprovació dels PACIs.

a) Consell de Ministres

El 18 de desembre de 1987, el Consell de Ministres va aprovar les Línies Directrius de la Política Espanyola de Cooperació al Desenvolupament, on es plasmaven per escrit les bases filosòfiques de la cooperació oficial espanyola, entenent-la com una actuació internacional i pública de l'Estat que:

1. Constitueix un deure ètic de solidaritat.

2. No ha de representar cap ingerència en els afers interns de països beneficiaris de l'ajut.

Els objectius estratègics fixats en aquest document són:

1. Procurar un bon desenvolupament sostingut i basat en el propi desenvolupament dels països beneficiaris.

2. Potenciar les relacions exteriors.

3. Sentar les bases que a mig i llarg termini millorin la relació de l'economia espanyola amb la dels països del Sud.

El document persegueix la regulació dels criteris bàsics i estableix, alhora, uns objectius generals:

1. Procurar que la major part de les despeses de cooperació bilateral s'utilitzin en la compra de béns i serveis espanyols.

2. Assignar prioritat a la cooperació bilateral en la distribució dels recursos espanyols. L'ambigüitat d'aquesta afirmació ve remarcada pel perill existent de què l'ajut no reverteixi directament en la població, atesa la inadequació dels productes enviats davant les necessitats reals del gruix d'homes i dones del país.

Les àrees geogràfiques de destinació també són delimitades, donant-se preferència a Ibero-amèrica, Nord d'Àfrica i, en menor mesura, l'Àfrica Sub-sahariana (Guinea Equatorial i països de parla portuguesa) i Filipines.

L'acord classifica l'ajut al desenvolupament en dos grups

de sectors prioritaris bàsics:

1. D'acció intensiva (agricultura, sanitat, ensenyament de l'espanyol, formació professional, recolzament al desenvolupament institucional i infraestructura bàsica).

2. D'acció selectiva (indústria -sempre que representin possibilitats d'interès per a Espanya i estimulin l'expansió de les nostres tecnologies-, investigació-bàsicament l'aplicada-, energia i matèries primeres -quan afavoreixin els intercanvis espanyols).

b) Congrés dels Diputats

Com ja hem informat anteriorment, l'any 1992⁶⁶ es va presentar un Informe al Congrés dels Diputats, el qual ha suposat un gran avenç en la formulació global dels principis bàsics, objectius i criteris que han de regir la política espanyola de cooperació al desenvolupament. La seva aplicació subsanaria moltes deficiències. Entre els seus objectius destaquem:

1. Recolzament a la consecució del creixement auto-sostingut, respectant la democràcia i els drets humans.

2. Contribució a la seguretat, a la pau i a l'estabilitat.

Pel que fa al marc institucional de la cooperació espanyola, recomana subsanar llacunes, errors de concepció i d'execució:

1. Major coordinació entre les institucions de l'Administració Central competents en la matèria.

2. Dotar d'un marc legal adequat per a la cooperació

⁶⁶ CONGRESO DE LOS DIPUTADOS, 1992.

(promulgació d'una llei de cooperació, reforma del règim dels crèdits FAD...).

c) Regulació de l'OCDE

A principis de 1972, l'OCDE reformula el concepte d'AOD, considerant-la com aquells fluxes (en favor dels països en vies de desenvolupament i de les institucions multilaterals) que reuneixin tres condicions:

1. Que siguin atorgats pel sector públic

2. Que tinguin per objectiu principal la promoció del desenvolupament econòmic i el benestar dels països receptors, sense excloure la possibilitat de perseguir altres objectius secundaris com la promoció comercial (noti's la diferència entre promoció comercial i viabilitat comercial, essent aquesta última l'existència de béns dins dels fluxes mercantils i amb rendibilitat comercial. Recordem que amb anterioritat hem analitzat la im procedència dels crèdits FAD per a activitats que mantinguin "per se" viabilitat comercial autònoma -veure estudi sobre la primera premisa). En canvi, s'exclou clarament l'ajut militar o amb efectius bèl·lics.

3. Que s'atorgui en termes financers d'una concessionalitat mínima del 25%, la qual s'aconsegueix amb préstecs mínim de 10 anys de termini i amb un interès màxim del 5%.

d) La SECIPI

Per Decret 1485/1985, de 28 d'Agost, es va crear la Secretaria d'Estat per a la Cooperació internacional y per Iberoamèrica (SECIPI). Posteriorment, es va crear l'Agència Espanyola de Cooperació Internacional (AECI), es va reestructurar

la SECIPI i es varen adscriure els organismes autònoms que depenien d'ella a l'AEFI.

La SECIPI s'encarrega de programar, controlar i avaluar les activitats en matèria de cooperació al desenvolupament i de relacions econòmiques, culturals, científiques i tècniques que realitzin els òrgans del Ministeri d'Afers Estrangers així com la coordinació d'aquesta tasca amb altres òrgans de l'Administració de l'Estat.

Amb la finalitat de recolzar aquesta empresa de coordinació, per Decret 451/1986 es va crear la Comissió Interministerial de Cooperació Internacional (CICI), que inicialment havia de elaborar el Pla Anual de Cooperació Internacional. No obstant això, des de 1988, la seva elaboració i posterior avaluació és competència de l'Oficina de Planificació y Avaluació de la SECIPI.⁶⁷

e) Incorporació d'Espanya al CAD

A mitjans del 80 la metodologia de compilació de les estadístiques d'ajut espanyol era homologable a les directrius CAD. El mes de desembre de 1991 Espanya passava a formar part del Comitè d'Ajut al Desenvolupament (CAD) de l'OCDE.⁶⁸

L'ajut oficial espanyol al desenvolupament té uns interessos clarament comercials. Sembla que la incorporació al CAD hauria d'haver modificat aquesta tendència. Molts membres del CAD accepten que alguns instruments d'AOD siguin vies de penetració comercial. De fet, el Govern espanyol ho accepta i creu convenient potenciar-ho, encara que sota les directrius FAD

⁶⁷ POLITICA EXTERIOR, 1991, vol V, pg 154-169.

⁶⁸ "El Comité de Ayuda al Desarrollo de la OCDE, sus objetivos y prioridades para los 90. La incorporación de España", POLITICA EXTERIOR, 19, vol. V.

formalment es digui una altra cosa.

2. Balanç del desenvolupament potenciat per la Cooperació espanyola.

Fins 1992, no s'havia fet pública cap de les avaluacions de despesa efectuades per l'Oficina de Planificació i Avaluació de la SECIPI sobre les previsions dels PACIs.

Continuen existint moltes activitats disperses portades a terme per diferents departaments i organismes oficials sense una coordinació entre ells. A la pràctica, ni la SECIPI ni l'AECI han aconseguit imposar els seus criteris.

La dispersió i descoordinació potencien que l'ajut no arribi a la destinació en la forma que preveuen les disposicions legals. Potencien que l'ajut no reverteixi directament en la població.

És evident la utilització de l'AOD com un instrument més de projecció exterior i, per tant, de la nostra capacitat econòmica i tecnològica (i tothom sembla acceptar-ho).⁶⁹

La nova concepció de la cooperació espanyola, simbolitzada en la futura llei de cooperació, posa especial èmfasi en la professionalització, tal com fan França, Japó, Alemanya o la Comissió Europea. Això té el risc de crear noves instàncies administratives, ineficaces i costoses.

Alguns proposen la creació d'un Ministeri de Cooperació com ja existeix a Alemanya. En tot cas, cal una reestructuració dels organismes existents a l'actualitat, procedint a una especialització per matèries i no per regions (aquest criteri ha

⁶⁹ POLITICA EXTERIOR, 46, vol IX, pg. 213-219.

quedat totalment desferrat), és a dir: ajuda social i d'emergència, cooperació en matèria d'educació i cultura, ajut en concepte de transferència de tecnologia i d'assistència tècnica.

El PACI 1994 posa de manifest que el 39% de l'AOD és de caràcter multilateral i el 61% restant de caràcter bilateral (bàsicament crèdits FAD).

A continuació especifiquem pormenoritzadament les partides de l'AOD, i la destinació d'aquestes.

3. Distribució de l'AOD.⁷⁰

L'AOD és un conjunt de recursos governamentals financers subministrats pels països desenvolupats als països en desenvolupament.

Aquest ajut es pot canalitzar per mitjà de tres vies:

1. Directament per part de governs estatals, regionals o locals.
2. Per mitjà d'institucions financeres multilaterals.
3. Mitjançant Organitzacions no Governamentals.

I té tres objectius essencials: (1) Construir la democràcia; (2) afavorir el desenvolupament i (3) preservar el medi ambient.

I es pot diferenciar entre ajut multilateral i bilateral:

A) L'ajut bilateral és el que procedeix directament de fons

⁷⁰ ICE 2439, 1995.

governamentals i es fa efectiu mitjançant donacions o crèdits "tous". Aquests crèdits són els que en el nostre país pertanyen al sistema FAD, sistema d'ajut al desenvolupament que contempla la concessió de crèdits a un tipus d'interès preferencial i amb unes condicions de liberalitat molt avantatjoses.⁷¹

A partir del 31 d'agost de 1995⁷² desapareixerà la possibilitat de que l'interès sigui de tipus preferencial i s'haurà d'adoptar el sistema CIRR (calcular l'interès en base a preus de mercat).

Això agreujarà encara més el problema perquè no serà possible un finançament a un preu més baix que el de mercat i, sortosament, dificultarà la participació d'empreses en el desenvolupament quan el seu criteri essencial sigui el crematístic.

Tanmateix, les normes convencionals bilaterals que vinculaven Espanya en matèria comercial i de desenvolupament han quedat substituïdes progressivament per les normes de la Unió Europea i l'OCDE, a conseqüència de la seva integració. Aquestes institucions han sofert modificacions i reestructuracions internes que han fet variar la política exterior espanyola al respecte (consens OCDE de febrer de 1992, per exemple).⁷³

El repartiment de l'AOD els dos darrers anys evidencia les mancances, els errors i les malícies del sistema espanyol d'ajut al "desenvolupament".

⁷¹ Veure Reforma Schaerer, premisa 1.

⁷² POLITICA EXTERIOR, 1995, 46, vol. IX.

⁷³ ICE nº 2404, 1994.

a) L'AOD el 1993

En terme inicial i ben succintament podem dir que la utilització de sistemes de tipus FAD ha arribat a assolir gairebé el 57% de l'AOD el 1993, i ha emmascarat la realitat de l'esforç espanyol pel desenvolupament situat en un 0,28% del PIB. Si deslliguem el FAD de l'AOD la xifra destinada a cooperació és irrisòria. La partida d'AOD canalitzada en forma de crèdit FAD no és real i, per tant, no incideix en el desenvolupament correcte de les poblacions i els països més mancats de suport.

La següent taula és indicativa del repartiment de l'AOD durant 1993:

1. Crèdits FAD	57%
2. Contribució UE	22%
3. Cooperació tècnica i cultural	9%
4. Inst. multilaterals financeres	4%
5. Inst. multilaterals no financeres	2%
6. Altres	4%
7. Subvencions a ONGs	2.2%

D'aquesta estadística es desprèn que la major part dels recursos destinats al desenvolupament, no incideixen directament en el benestar de la població i per tant són incorrectes. Vegem-ne concrets exemples:

1. El 57% corresponent a crèdit FAD no es pot considerar ajut com a forma de solidaritat per les raons adduïdes en els capítols anteriors.

2. El 22% destinat al Fons de Cooperació de la UE no és correcte com a ajut directe espanyol al desenvolupament ja que es tracta d'una contribució líquida (és a dir monetària) que canalitza l'UE en aplicació efectiva del concepte europeu de

desenvolupament, el qual no acaba d'adequar-se a les prioritats espanyoles ni correspon amb els criteris i objectius descrits en la normativa espanyola. Es comptabilitza com a forma d'ajut espanyol quan no és espanyol i tampoc es coneix si ha incidit directament en la població objecte de desenvolupament.

3. El 9% destinat a cooperació tècnica i cultural si s'ha de considerar com ajut al desenvolupament. No és concedit per mitjà de crèdits FAD ni per cap institució multilateral. Està sotmès a sistemes de donació i caldria assegurar "a priori" l'efectivitat de la donació. Si aconsegueix les directrius de les lleis espanyoles, es considerarà com a vertader ajut al desenvolupament.

4. El 4% concedit a institucions financeres multilaterals per a la concessió de crèdits per al desenvolupament, no és ajut directe, es tracta d'una aportació líquida per a la concessió de sistemes no gratuïts amb condicionaments bancaris i d'ajustament estructural que imposen un model occidental de desenvolupament i comporten a la pràctica la desaparició de l'estat de benestar i, per tant, la conculcació dels drets humans més bàsics. La incorrecció pressupostària d'aquest AOD és ben clara.

5. El 2% destinat a institucions multilaterals no financeres pot ser Ajut al Desenvolupament. És pot considerar com a donació de l'estat espanyol i incideix directament en el desenvolupament donat el caire de les institucions que reben l'aportació i que són:

1.PNUD	990
2.ONU	296
3.UNRWA (ref. de Palestina)	267
4.OMS	244
5.Org. Estats Ibero-americanos	505
6.Altres	1183

(xifres en mil.lions de pessetes)

6. El 2.2% destinat a ONG's. Aquest volum de recursos està sotmès a la necessitat d'una revisió. En cap moment es posa en dubte la destinació final de l'ajut però es fa necessària una major rigorositat en el coneixement de la destinació final.

Pressuposem inicialment que aquest ajut reverteix directament en la població objecte de desenvolupament, però no és ajut espanyol directe i no es pot comptabilitzar com AOD directe.

7. Paral·lelament, s'ha intentat considerar com ajut al desenvolupament la condonació del deute internacional d'aquests països. Si bé ens definim clarament a favor d'una condonació massiva del deute, no ens volem arriscar afirmant que aquesta operació financera reverteixi en el desenvolupament dels països. Tenim indicis que apunten a considerar que la majoria dels veritables beneficiaris d'aquestes polítiques de condonació són empreses i entitats en mans privades i no la població.

Hem de fer referència al procés de normació internacional endagat a la Sots-Comissió de Prevenció de la Discriminació i Protecció de les Minories de Nacions Unides de condicionar la condonació com a garantia del real desenvolupament dels pobles.

Així doncs, sentim haver d'afirmar que els 593 mil.lions de pessetes de condonació espanyola de deute de 1993, no els podem inicialment (i en aquest punt de la investigació) comptabilitzar com ajut real i efectiu al desenvolupament. Una posterior investigació sobre les condicions de la condonació es fa necessària.

En conclusió, sia directe o indirecte, considerem (fent acte de fe) que només les partides 2, 3, 5, i 7 són veritable ajut al desenvolupament, és a dir un reduït 35.2% del total de l'AOD. És això correcció pressupostària?

b) L'AOD EL 1994.⁷⁴

La proposta de la Comissió Interministerial de Cooperació Internacional tramesa al Consell de Ministres preveu unes despeses en AOD de 167.000 mil.lions de pessetes, un 1.6% més que el 1993 en pessetes constants. Representa un 0.2% del PIB previst per al 94.

Aquesta partida general es pot desglossar en dos conceptes:

- 39% de caràcter multilateral.
- 61% de caràcter bilateral.

D'aquí se'n desprèn que excloent els crèdits FAD bilaterals de l'ajut espanyol al desenvolupament perquè no són correctes legalment ni incideixen amb caràcter gratuït en la població (com hem vist), l'ajut espanyol directe és irrisori.

Per altra banda, una gran part de l'ajut multilateral, malgrat es pugui considerar com ajut al desenvolupament, no incideix directament en la població com ajut espanyol.

Repetint la mateixa operació efectuada per a 1993 podem fer la següent separació en partides:

1.Crèdits FAD	47%
2.Aportacions UE	29%
3.Programes i projectes	11.5%
4.Inst multilaterals financeres	6.6%
5.Inst multilaterals no financeres	3.7%
6.Coop. descentralitzada	1.6%

⁷⁴ ICE n° 2404, 1994.

Ens remetem als comentaris efectuats en l'anàlisi de l'ajut del 1993.

Es fa necessari constatar la variació de les partides destinades a crèdit FAD en relació al 1993 causada per l'evolució de la legislació internacional i per les pressions internes.

Alhora, s'observa una descoordinació entre les partides descrites per a 1993 i 1994, que desconcerten al ciutadà i representa una inseguretats jurídica manifesta.

4. Valoracions

1. L'ajut bilateral en la seva majoria ha estat gestionat per mitjà de crèdits FAD, que estan sotmesos a consideracions de tipus comercial, per tant no són ajut al desenvolupament.

1a. L'ajut tramès mitjançant crèdits FAD que s'ajusti al que hauria d'esser desenvolupament ha incidit directament en l'economia de l'estat receptor, però més dubtosament en la població.

2. L'ajut espanyol multilateral és molt divers i la seva correcció depèn d'una casuística que es pot simplificar (amb tot el que això comporta):

2a. L'ajut multilateral de la Unió Europea i d'institucions multilaterals no financeres pot ser considerat com a ajut indirecte d'Espanya al desenvolupament (premissa que ha de ser ulteriorment comprovada en altres fases de la investigació)

2b. L'ajut multilateral de les institucions multilaterals financeres no es pot considerar com ajut al desenvolupament (vegeu abans).

3. L'ajut espanyol en cooperació tècnica i cultural i en cooperació amb ONGs es pot considerar com ajut al desenvolupament (premissa que també ha de ser posteriorment comprovada)

L'ajut al desenvolupament no està tenint els efectes globals que es cercaven. Dades recents internacionals reafirmen aquesta idea, de forma genèrica, però també transpol.lable a Espanya.

Un estudi sobre l'AOD dels EE.UU. revela que 250 dòlars per càpita varen anar a parar a països en vies de desenvolupament amb rendes relativament altes, i menys d'un dòlar als països amb rendes molt baixes.⁷⁵

Mahbud ul Haq, del programa de desenvolupament de NN.UU., assenyala que els 10 països en els que habiten 2/3 de la població més pobre només reben 1/3 part de l'ajut mundial. Un 40% dels països en vies de desenvolupament reben un 40% més d'ajut que els més pobres. Els països amb una gran despesa en defensa reben 5 vegades més ajut que els menys bel.ligerants. El Salvador rep 5 vegades més ajut que Bangladesh que té 25 mil.lions més d'habitants i és 5 cops més pobre.

A més a més, els ajuts rara vegada estan concentrats en serveis que beneficiïn els més pobres. El Banc Mundial calcula que de tot l'ajut prestat el 1988 als països amb rendes baixes només un 2% es va destinar a ajut primari sanitari. Els ajuts destinats a salut i educació tendeixen a dirigir-se a les capes més acomodades. L'assistència sanitària es dirigeix indiscriminadament a la construcció d'hospitals (el 1989 l'AOD del Japò va ser destinada en un 33% a la construcció d'hospitals); l'ajut educatiu es dirigeix primordialment a sectors universitaris. De l'AOD destinada a l'Àfrica Subsahariana només es va dedicar un dòlar als estudiants d'educació primària, 11 dòlars per cada un dels de secundària i 575 per cada

⁷⁵ ICE n° 2439, 1995.

estudiant universitari.

L'ajut al desenvolupament hauria de ser en termes de gratuïtat i deslligat de qualsevol consideració que no sigui la de la solidaritat amb els més pobres. Sempre entenem aquesta idea com a forma d'ajut però no de caritat. Per tant tot el que no s'ajusti a aquesta idea no és vertader ajut al desenvolupament. A més, la realitat ens mostra que l'ajut no incideix directament en el benestar general de la població.

CONCLUSIONS

El model d'Ajut Oficial al Desenvolupament vigent a Espanya concedeix una preponderància especial al finançament concessional de béns i productes espanyols per mitjà dels anomenats crèdits amb càrrec al Fons d'Ajut al Desenvolupament. Tot i els avenços parlamentaris en el disseny d'un ajut oficial més just i transparent i els acords de l'OCDE per delimitar les condicions d'ús dels crèdits concessionals, resten encara irregularitats per resoldre.

Els crèdits FAD per a 1994 presenten una sèrie de dubtes. Recullen assignacions de partides per operacions de crèdits oberts. La distribució geogràfica no respecta els acords del Congrés. Béns improductius han gaudit d'aquest finançament. Les condicions d'assignament i els protocols de formalització no són d'abast públic. I, finalment, la concessió de crèdits FAD per exportació de material de tecnologia dual està mancat de transparència, fet que provoca desconfiança davant els poders públics, a banda de la inseguretats jurídica que genera.

Aquestes reflexions inicials fruit de l'anàlisi realitzat de les premises de treball, ens porten a fer les següents conclusions, ja esmentades esporàdicament en el transcurs de l'estudi:

I - Conculcació del principi de legalitat.

La problemàtica més important del sistema espanyol d'ajut al desenvolupament radica en la manifesta conculcació del principi de legalitat. La validesa d'aquesta conclusió reposa sobre aquests arguments:

.s'ha utilitzat l'ajut bilateral, reconegut com a tal per l'OCDE, per a finalitats diferents del que estipula la normativa internacional, especialment respecte al finançament de projectes rendibles mitjançant els crèdits FAD i l'adjudicació de projectes per exportació de béns improductius.

.s'ha contradit la legislació espanyola pel que fa a:

-la vulneració dels criteris geogràfics en les concessions.

-la persecució de criteris comercials per sobre d'altres directrius, especialment referent a l'exportació de material de tecnologia de doble ús.

-la inobservança dels criteris temàtics establerts.

II - Conculcació del principi de publicitat.

Fins 1988, les partides pressupostàries assignades a concessió de crèdits amb càrrec al FAD eren d'ús reservat per part de L'Administració, produint-se una conculcació del principi de publicitat a nivell formal.

L'aprovació d'un paquet normatiu d'ordres i decrets ministerials per part del govern espanyol a partir de 1989, unit a la creixent pressió parlamentària, han possibilitat una major transparència en l'aplicació dels fons d'AOD canalitzats per mitjà dels crèdits FAD. No obstant això, les dificultats en accedir a tota la informació necessària per a exercir un control eficaç sobre la validesa d'aquestes partides pressupostàries, conculquen la finalitat última del principi de publicitat, la seguretat i el control.

Respecte els productes de tecnologia de doble ús, la naturalesa reservada de les informacions contingudes en el Registre Especial d'Exportadors de Material, de Defensa i Productes i Tecnologies de Doble Ús, planteja dificultats a l'hora de conjugar el principi de publicitat material i el principi d'interés d'estat, ambdós necessàriament complementaris.

III - Conculcació del principi de seguretat jurídica.

La descoordinació patent a nivell institucional i administratiu de la política espanyola d'ajut oficial al desenvolupament, canalitzada per mitjà dels Plans Anuals de Cooperació Internacional, qüestiona la seva efectivitat.

Paral·lelament i unit a la conculcació del principi de publicitat material, advoquem per una unificació dels criteris de definició dels termes "armament o material de defensa i productes de tecnologia de doble ús".

Aquesta dispersitat de criteris suposa una greu vulneració del principi de seguretat jurídica donada la dificultat en classificar i quantificar la producció total i posterior distribució de materials de defensa o de tecnologia dual. La dificultat en el control és causa directa d'inseguretat jurídica.

IV - Preponderància dels criteris comercials en la concessió dels crèdits FAD.

La creació del Fons d'Ajuda al Desenvolupament s'emmarca dins d'una política econòmica de promoció del comerç exterior portada a terme pel Govern espanyol durant la segona meitat dels anys 70. Ha estat posteriorment que s'ha configurat com l'eix vertebrador de la política espanyola en matèria de cooperació.

Malgrat l'acceptació d'objectius d'ajut al desenvolupament,

els crèdits FAD han estat i són mecanismes financers d'exportació de béns i serveis espanyols en millors condicions que les de mercat. L'aprovació de mesures correctores per part de l'OCDE plantegen la necessitat de deslligar definitivament aquests mecanismes dels Plans Anuals de Cooperació Internacional.

V - Necessitat d'harmonització de la legislació espanyola a la normativa internacional.

La intensa activitat legisladora per part del Govern en el període 1990/1992 va suposar un punt d'inflexió determinant en la correcta utilització dels crèdits concessionalis via FAD. Malgrat tot, resten encara escletxes de foscor i mala gestió d'aquests fons. Per aquest motiu, proposem un nou pas en la aprovació i harmonització de normativa que impedeixi definitivament aquestes pràctiques.

En aquesta mateixa línia i com a corol·lari de les conclusions anteriors, considerem absolutament necessari una harmonització de les legislacions nacionals, especialment a nivell d'OCDE, i l'establiment d'una reglamentació internacional amb un règim de sancions en cas d'incompliment, utilitzant els mecanismes de Nacions Unides.

BIBLIOGRAFIA

-AFARMADE (Asociación de Fabricantes de Material de Defensa). Catálogo de las industrias españolas de defensa, 1993.

-AGUIRRE, Mariano i d'altres. Misiles o microships. La reconversión de la industria militar en civil. FUHEM, D.L., ICARIA, Barcelona, 1991.

-ALBURQUERQUE, Francisco. La Cooperación Oficial de España al Desarrollo, ICE, nº 702, 1992, Febrer.

-ALONSO, José Antonio. La cooperación oficial al desarrollo en España: balance de una década, Anuari CIDOB, 1992.

-ASSEMBLEA GENERAL DE NACIONS UNIDES. Document A/49/352, sobre importació i exportació d'armes, 1994.

-ÁVILA ÁLVAREZ, Antonio. Regulación de la tecnología de doble uso, ICE, nº 2020, 1986, del 27 de Gener al 2 de Febrer.

-BILLÓN CURRÁS, Margarita. El crédito a la exportación, ICE, nº 2408, 1994, de l'11 al 17 d'Abril de 1994.

BRANDÍN LORENZO, José. La tecnología de doble uso en el ámbito del comercio internacional, ICE, nº 2201, 1989, del 2 al 8 d'octubre.

-CASADO, Monserrat. Comercio internacional i païses en desarrollo, ICE, nº 2425, 1994, del 19 al 25 de Setembre.

-CEOE. Posición de la empresa española ante la Ayuda Oficial al Desarrollo (AOD), Política Exterior, 1995, volum IX, nº 46, agost-setembre.

-C.I.P. (Centro de Investigaciones para la Paz). Anuari C.I.P. 1991/1992, 1992.

-Cicle de conferències organitzat per Justícia i Pau i la Fundació per la Pau sota el títol El Comerç d'armes i polítiques de desarmament. Barcelona, 15-17 de juny de 1995. Especialment:

Conferència a càrrec de Jordi Molas-Gallart, professor de la Universitat de Sussex, amb el títol Industry, technology and trade in military production: the case of Spain.

-CONGRESO DE LOS DIPUTADOS. Informe sobre los objetivos y líneas generales de la política española de cooperación y ayuda al desarrollo, Archivo del Congreso de los Diputados, 1992.

-DE SEBASTIÁN, Luis. El análisis del transfer problem aplicado a la deuda externa del Tercer Mundo, ICE, 1986, Diciembre.

-FACULTAT de DRET de la Universitat René Descartes. Armement, Développement, Droits de l'homme, Désarmement. Publicacions de la Facultat de Dret de la Universitat René Descartes (Paris V), Paris, 1982.

-FISAS ARMENGOL, Vicenç. La economía de la defensa en España en 1991, Anuari C.I.P. 1991/1992.

-FISAS ARMENGOL, Vicenç. Política sin rumbo: gastos militares y exportaciones de armas, Anuari C.I.P., 1992/1993.

-FISAS ARMENGOL, Vicenç. Gastos militares y exportación de armamentos en España, Anuari C.I.P., 1992/1993.

-FONT, Tica. El negocio de las armas, Intermón, Barcelona, 1994.

-FUNDACIÓ CIDOB. España y el FED, CIDOB, 1994.

-GIMÉNEZ DE CÓRDOVA, Enrique. El control del comercio exterior de material de defensa y material de doble uso en España, ICE, nº 2409, 1994, del 18 al 24 d'Abril.

-GRIP Database (Groupe de recherche et information sur la paix), Brussel.les, 1989.

-GRIP. L'Europe des armes, trafics et exportations vers le tiers monde, Brussel.les, 1989.

-HARVARD ACADEMIC PUBLISHERS. Military production and innovation in Spain, Harvard Academic Publishers, Suiza, 1992.

-HERRERO DE MIÑÓN, Miguel. La ayuda al desarrollo y la economía española, Política Exterior, 1995, volum IX, nº 46, agost-setembre.

-ICE. Las inversiones directas internacionales en los países en desarrollo (I), ICE, nº 2034, 1986, del 5 al 11 de Maig.

-ICE. Las inversiones directas internacionales en los países en desarrollo (II), ICE, nº 2036, 1986, del 19

al 25 de Maig.

-ICE, nº 636/637, 1986, Agost-Setembre.

-ICE. Los intercambios comerciales de Espanya con Zimbabwe y los demás países de la SADCC, ICE, nº 2064, 1986, del 22 al 28 de Desembre.

-ICE. Los intercambios comerciales España-Irak durante 1985, ICE, nº 2065, 1986-1987, del 29 de Desembre al 4 de Gener.

-ICE. Destino de la ayuda oficial al desarrollo, ICE, nº 2121, 1988, del 15 al 21 de Febrer.

-ICE, nº 672-673, 1989, Agost-Setembre.

-ICE. Las 100 primeras empresas exportadoras en 1989, ICE mensual, 1990, Agost/Setembre.

-ICE. Cooperación Empresarial Hipano-China, ICE nº 2359, 1993, de l'1 al 7 de Març.

-ICE. Distribución geográfico-económica del Comercio Exterior de España, ICE nº 2398, 1994, del 24 al 30 de Gener.

-ICE. La Ayuda Oficial al desarrollo en España, Secretaría General Técnica ICE nº 2404, 1994, del 7 al 13 de Març.

-ICE. La Ayuda Oficial al Desarrollo en España, Secretaría General Técnica. ICE nº 2404, 1994, del 7 al 13 de Març.

-ICE. Las 100 primeras empresas exportadoras e importadoras en 1993, Secretaría General Técnica. ICE nº 2417, 1994, del 20 al 26 de Juny.

-ICE. La inversión directa española en el exterior: evolución reciente, ICE mensual nº 735, 1994, Novembre.

-ICE. Los créditos FAD 1977-1994, ICE nº 2449, 1995, del 2 de Març al 2 d'Abril.

-ICE. La ayuda al desarrollo y la economía, Secretaría General Técnica ICE nº 2440, 1995, del 23 al 29 de Gener.

-LAMAS, José Luís. Comercio bilateral hipano-turco 1990, ICE nº 2273, del 25 al 31 de Març.

-LAMAS, José Luís. Historia reciente de la exportación española y comunitaria a Turquía, ICE nº 2134, 1988, del 16 al 22 de Maig.

-LAMAS, José Luís. **Turquía entre nuestros principales clientes**, ICE nº 2164, 1989, del 2 al 8 de Gener.

-LASSO DE LA VEGA Y PEDROSO, Alonso. **La Cooperación para el desarrollo con especial atención a la española**, Director de CIDEAL-Centro de Documentación, Investigación y Documentación entre Europa, España y América Latina. Boletín de Estudios y Documentación nº2, 1993.

-Legislació:

.JEFATURA DEL ESTADO. **Reial Decret-LLei nº 16/1976, de 24 d'agost, B.O.E. nº 204/1976, de 25 d'agost, sobre mesures d'ordenació econòmica, mesures fiscals, de foment a l'exportació i del comerç interior.**

.PRESIDÈNCIA DEL GOVERN. **Decret de Presidència nº 509/77, de 25 de Febrer, B.O.E. nº 77/1977, de 31 de Març, regulador dels criteris per a l'administració i aplicació del Fons d'Ajuda al desenvolupament. Composició i funcions de la Comissió Interministerial encarregada de l'administració del Fons.**

.PRESIDÈNCIA DEL GOVERN. **Decret de Presidència nº 2399/1977, de 19 de setembre, que modifica el Decret de 25 de febrer, sobre la composició i funcionament de la Comissió Interministerial.**

.**Reial Decret nº 480/1988, de 25 de març, B.O.E. nº 122/1988, de 21 de Maig, sobre atribucions, comesos i funcionament de la Junta Interministerial Reguladora del Comerç Exterior de Material de Defensa i Productes i Tecnologies de Doble Ús.**

.**Reial Decret nº 1527/1988, d'11 de Novembre, pel qual es reestructura la Secretaria d'Estat per a la Cooperació Internacional y per a Iberoamèrica (SECIPI), amb refundició dels organismes autònoms adscrits a aquesta.**

.**MINISTERI D'ECONOMIA I HISENDA. Ordre de 23 de Gener de 1990, B.O.E. nº 33/90, de 7 de Febrer, on es publica la llista de material de defensa i nuclear sotmès a control que fa a la seva importació; la relació de material de defensa i de productes i tecnologies de doble ús sotmesos a control quant a la seva exportació, de la Junta Interministerial Reguladora del Comerç Exterior de material de Defensa i Productes i tecnologies de Doble Ús. Aprovades pels Acords del Consell de Ministres de 23 de juny i 29 de desembre de 1989, respectivament. B.O.E. nº 33/1990, de 7 de febrer.**

.**Ordre de 31 de gener de 1990, B.O.E. nº 35/1990, de 9 de Febrer, reguladora del Registre Especial**

d'Exportadors de Material de Defensa i productes i Tecnologies de Doble Ús.

.Ordre de 28 de maig de 1990, B.O.E. n° 128/1990, de 29 de maig, reguladora del procediment i tramitació del comerç exterior de material de defensa i productes i tecnologies de doble ús.

-LÓPEZ-IBOR, Alfonso. España y la deuda de los países en desarrollo, ICE n° 2138, 1988, del 13 al 19 de Juny.

-LÓPEZ MORENO, Luis. El comité de ayuda al desarrollo de la OCDE, Sus objetivos y prioridades para los 90. La incorporación de España, ICE n° 702, 1992, Febrer.

-LÓPEZ MORENO, Luis. Los resultados comerciales de las empresas españolas en las instituciones multilaterales de financiación del desarrollo, ICE n° 2363, 1993, del 29 de Març al 4 d'Abril.

-LÓPEZ MORENO, Luis. La ayuda oficial española al desarrollo en 1991, ICE n° 2360, 1993, del 8 al 14 de Març de 1993.

-LÓPEZ MORENO, Luis. La ayuda oficial al desarrollo en 1991, ICE n° 2360, 1993, del 8 al 14 de Març.

-MIER DURANTE, Fernando. La ayuda oficial de España al desarrollo en 1993, ICE n° 2438, 1994/1995, del 19 de Desembre al 15 de Gener.

-MORATINOS, Miguel Angel. La cooperación al desarrollo, ICE n° 2400-2401, 1994, del 7 al 20 de Febrer.

-NUÑEZ, Jesús A. La Cooperación industrial en materia de defensa, ICE n° 668, Abril de 1989.

-OLIVERES, Arcadi. La viabilitat econòmica del desarmament: el cas de la indústria militar espanyola. Tesi doctoral no publicada, Universitat Autònoma de Barcelona, 1993.

-PAMPILLÓN, Rafael. Ayuda extranjera para el tercer mundo, ICE n° 2439, 1995, del 16 al 22 de Gener.

-PASCUAL, Jesús R. El comercio de armas, ICE n° 668, Abril de 1989.

-PÉREZ SÁNCHEZ, Alfredo. Nuevas tecnologías y expectativas de desarrollo de la balanza comercial de los países del Tercer Mundo, ICE n° 2022, 1986, del 10 al 16 de Febrer.

-POLITICA EXTERIOR. 1995, volum IX, nº 46, agost-setembre. Articles consultats:

.Los FAD en 1994 se adaptan a Helsinki.

.Nuevos avances hacia la armonización del crédito a la exportación.

.China: récord de financiación concesional.

.La Ayuda al desarrollo y la economía española: ¿objetivos incompatibles?.

.La polémica sobre la Ayuda Oficial al Desarrollo.

-PNUD. Programa de Naciones Unidas per al Desenvolupament- Informe de Desenvolupament Humà per a 1994. 1994.

-PNUD. Informe de Desenvolupament Humà per a 1995, 1995.

-RAMOS RESA, María Paz. Relaciones económicas hispano-angoleñas, ICE nº 2314, 1992, del 18 al 26 de Febrer.

-ROLDÁN, Juan. La ineficacia del modelo español de cooperación al desarrollo, Política Exterior, 1991, Volum V nº 19.

-RUÍZ, José Juan. Perspectivas de la economía mundial en 1988, ICE nº 2132, 1988, del 2 al 8 de Maig.

-RUÍZ ARBELOA, Luís. La ayuda oficial al desarrollo en 1990, ICE nº 2311, 1992, del 27 de Gener al 2 de Febrer.

-SCHÖMMEL, Marcus. Una reflexión acerca de los créditos FAD y la Cooperación al desarrollo, ICE-Cooperación al desarrollo, Febrer de 1992, nº 702.

-SEBASTIÁN DE ERICE, José Pedro. Contra la pobreza en el mundo y el paro en España: un modelo de Ayuda al Desarrollo, Política Exterior, 1995, volum IX, nº 46, agost-setembre.

-SIPRI. Anuari de 1991, Stockholm International Peace Research Institute, 1991.

-SIPRI, Anuari de 1994.

-U.S. ACDA. United States Arms Control and Disarmament Agency. World Military Expenditures and Arms Transfers 1993-1994, 1994.